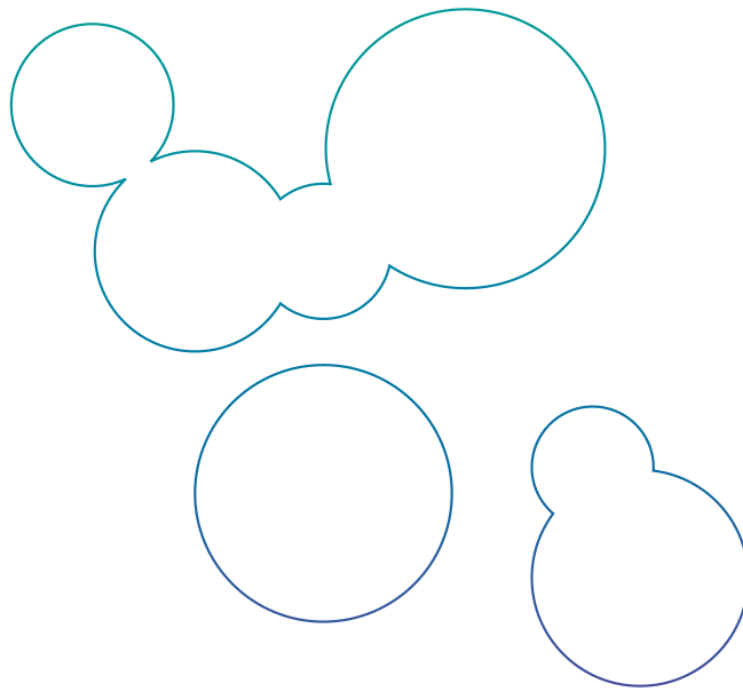

Handleiding

bij het format interventiebeschrijving

Vooraf

Waarom deze handleiding

Erkende interventies zijn succesvolle aanpakken in de zorg, preventie, sport, welzijn en jeugdhulp. Deze handleiding geeft handvatten voor het maken van een interventiebeschrijving om in te dienen voor erkenning. Ook biedt deze handleiding toelichting bij de erkenningscriteria voor betrokkenen bij het erkenningstraject.

- *Voor interventie eigenaren*
Het maken van een interventiebeschrijving helpt om je interventie beter te onderbouwen, scherper neer te zetten en overdraagbaar te maken. Deze handleiding bevat toelichting bij de verschillende onderdelen van een interventiebeschrijving.
- *Voor erkenningscommissies en praktijkpanels*
Onafhankelijke erkenningscommissies en praktijkpanels toetsen interventies op kwaliteit, effectiviteit en uitvoerbaarheid. De criteria voor erkenning vind je in de publicatie '[Kies erkend, krijg erkenning. Criteria 2024 – 2027](#)'. Deze handleiding beschrijft welke informatie de interventiebeschrijving moet bevatten om aan de criteria te voldoen.

Via de openbare databanken¹ zijn meer dan 700 erkende interventies beschikbaar. De volledige interventiebeschrijvingen zijn vanuit de databanken te downloaden. Gemeenten en (zorg)organisaties kunnen erkende interventies uit de openbare databanken kiezen en (na contact met de interventie eigenaren) toepassen in hun eigen lokale context.

Extra hulpmiddelen

Naast deze handleiding zijn er hulpmiddelen beschikbaar voor het maken van een interventiebeschrijving.

- *E-learning interventie beschrijven*
Deze [online tool](#) is ontwikkeld door RIVM en NJi. De e-learning leidt je stap voor stap door het schrijfproces, met praktische animaties, voorbeelden, opdrachten en tips. Maak in de NSPOH leeromgeving een gratis account aan en kies voor: '**E-learning interventie beschrijven**' om met de e-learning te starten.
- *Video interventie beschrijven*
Deze [online video](#) met tips van interventie eigenaar Arjen helpt om je interventie beter te beschrijven en onderbouwen. De praktische video geeft in 20 minuten uitleg voor het beschrijven van je interventie.

Praktische informatie

Lees deze praktische informatie voor het maken of lezen van een interventiebeschrijving.

- *Wat verstaan we onder een interventie?*
Een interventie die in het erkenningstraject past, is een planmatige en doelgerichte aanpak. Een sociale interventie is een interventie waarvan het doel betrekking heeft op een sociaal vraagstuk en die wordt uitgevoerd in het sociaal domein. Movisie hanteert de volgende definitie van een sociale interventie:
 - Het is een planmatige en doelgerichte manier van handelen, gericht op een verandering (verbetering) in de eindsituatie van de einddoelgroep.
 - Het doel heeft betrekking op een sociaal vraagstuk.
 - De interventie wordt uitgevoerd in het sociaal domein / door sociaal professionals.
- *Gebruik van voorbeelden in deze handleiding*
In deze handleiding staan diverse voorbeelden van erkende interventies. De volledige beschrijvingen van deze interventies zijn online te vinden in de diverse databanken. De voorbeelden zijn bedoeld als illustratie, maar ze zijn niet 'perfect'. Kopieer en plak hier niet uit in je eigen interventiebeschrijving.
- *Samenhang in de interventie*
De interventiebeschrijving moet aannemelijk maken dat met de aanpak de beoogde (sub)doelen voor de doelgroep bereikt kunnen worden. Het kan helpen om eerst de samenhang tussen doelen, doelgroep en aanpak binnen jouw interventie helder te hebben, voordat je begint met schrijven.
- *Taalgebruik*
Formuleer zo kort en bondig mogelijk. Er zijn per criterium richtlijnen voor het aantal woorden opgesteld, probeer je daaraan te houden. Wees consequent in je woordkeus. De beschrijving moet leesbaar en

¹ De databanken worden beheerd door Kenniscentrum Sport en Beweging, Movisie, Nederlands Jeugdinstituut, RIVM, Trimbos Instituut en Vilans. Deze kennisinstituten werken samen in het Samenwerkingsverband Erkenning van Interventies.

begrijpelijk zijn voor potentiële gebruikers van de interventie. Gebruik zoveel mogelijk inclusieve taal (zie tekstkader 'equity' verderop).

- *AVG regelgeving*

Sinds 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De interventie eigenaar is zelf verantwoordelijk om zorgvuldig om te gaan met de persoonsgegevens van deelnemers en samenwerkingspartners.

Inhoud

Samenvatting	5
1. Beschrijving interventie	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel	8
1.3 Aanpak	10
2. Uitvoering	14
3. Onderbouwing	21
4. Onderzoek	30
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	30
4.2 Onderzoek naar de effectiviteit	31
5. Praktijkvoorbeeld	33
6. Aangehaalde literatuur	35

Samenvatting

(Delen uit) deze samenvatting is/zijn direct zichtbaar op de pagina van jouw interventie in de Databank. Dit is het visitekaartje van je interventie voor gemeenten en (zorg)organisaties. Zorg dat je binnen het aantal woorden blijft.

NB De volledige interventiebeschrijving is vanuit de databank te downloaden als pdf.

Toelichting:

- Schrijf de samenvatting als laatste, nadat je de volledige interventiebeschrijving klaar hebt.

Doelgroep – max 50 woorden

Doel – max 50 woorden

Aanpak – max 100 woorden

Materialen – max 50 woorden

Onderbouwing – max 100 woorden

LET OP voor het niveau Goed beschreven hoeft alleen de samenvatting van het probleem en de verantwoording van de aanpak beschreven te worden.

Onderzoek – max 100 woorden

Beschrijf de belangrijkste resultaten

1. Beschrijving interventie

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep – max 100 woorden

Wat is de uiteindelijke doelgroep van de interventie? Beschrijf ook eventuele subdoelgroepen.

Toelichting:

- Het gaat hier om de einddoelgroep voor wie je uiteindelijk een positieve verandering (van gedrag of omstandigheden) wilt bereiken.
- Beschrijf kort en krachtig de kenmerken van de einddoelgroep van de interventie. Denk hierbij aan gender, leeftijd, sociaaleconomische positie, motivatie, toegankelijkheid, geografische locatie, woonsituatie, etniciteit, religie of taal.
- Zijn er ook *subdoelgroepen* waarvoor de aanpak is aangepast? Denk hierbij bijvoorbeeld aan laaggeletterden of mensen met een beperking. Geef dit dan aan.
- Het is in elk geval belangrijk dat de doelgroep goed afgebakend is.

Voorbeeld 'Uiteindelijke doelgroep': Oranje Huis-aanpak

De Oranje Huis-aanpak richt zich op gezinnen met uiteenlopende etnische, culturele en maatschappelijke achtergronden, die te maken hebben met huiselijk geweld en hiervoor een beroep doen op de vrouwenopvang. Bij de gezinnen onderscheiden we groepen cliënten: de hulpvrager (degene die voor hulp aanklopt in het Oranje Huis), diens kinderen en de ex-partner.

Intermediaire doelgroep – max 100 woorden

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke?

Toelichting:

- De interventie richt zich niet altijd rechtstreeks op de einddoelgroep. Om de einddoelgroep (beter) te bereiken kan een interventie zich ook richten op één of meer intermediaire doelgroepen ('tussendoelgroepen') die in contact staan met de einddoelgroep. Dit kunnen bijvoorbeeld ouders/verzorgers, docenten, vrijwilligers bij een maatschappelijke organisatie of trainers bij een sportclub zijn. Voor interventies gericht op kinderen 0-12 jaar zijn de ouders/verzorgers meestal een intermediaire doelgroep.
- Is er sprake van een intermediaire doelgroep? Beschrijf hiervan dan de kenmerken die relevant zijn voor de aanpak van de interventie. Denk hierbij aan leeftijd, gender, sociaaleconomische positie, motivatie, toegankelijkheid, geografische locatie, woonsituatie, etniciteit, religie of taal.
- Er is sprake van een intermediaire doelgroep als de interventie zich richt op (gedrags-)verandering bij deze doelgroep. Voor de intermediaire doelgroep moeten dan ook specifieke (sub)doelen geformuleerd zijn (Hoofdstuk 1.2). Is dat niet het geval dan gaat het om uitvoerders van de interventie. Bij het onderdeel Uitvoering (Hoofdstuk 2.) kun je beschrijven wie de uitvoerders van de interventie zijn.

Voorbeeld 'Intermediaire doelgroep': Grijs Koppen Orkest

Uiteindelijke doelgroep

De uiteindelijke doelgroep bestaat uit ouderen van 75 jaar en ouder met (een risico op) eenzaamheid. Dit zijn zowel ouderen in woonzorginstellingen (zorgorkesten) als zelfstandig wonende ouderen in de wijk (wijkorkesten). Denk bijvoorbeeld aan ouderen met een klein sociaal netwerk, ouderen met ziekte of beperkingen of alleenwonende ouderen.

Intermediaire doelgroep

De intermediaire doelgroep bestaat uit zorg-, welzijns- en buurt professionals op en rond de locatie, vrijwilligers en (in woonzorginstellingen) mantelzorgers. Vanuit een visie op het inclusieve orkest betreft het Grijs Koppen Orkest zoveel mogelijk groepen om de ouderen heen. Dat brengt een beweging op gang om ouderen beter en duurzamer te bereiken.

Selectie van doelgroepen – max 250 woorden

Hoe wordt de (intermediaire) doelgroep geselecteerd? Zijn er inclusiecriteria of contra-indicaties? Zo ja, welke?

Toelichting:

- Wie stelt vast of de beoogde deelnemer de vereiste kenmerken heeft voor deelname aan de interventie? En hoe gebeurt dat?
 - Hoe verloopt het selectieproces?
 - Wat zijn de inclusiecriteria?
 - Indien van toepassing: welke instrumenten worden gebruikt voor de selectie?
- Over het algemeen hebben interventies exclusiecriteria (*contra-indicaties*). Dit zijn redenen of omstandigheden om de beoogde deelnemer niet toe te laten tot de interventie.
 - Wat zijn de contra-indicaties? Benoem ze puntsgewijs. Denk bijvoorbeeld aan de ernst van het probleem, een bepaalde leeftijd, opleidingsniveau, cognitieve competenties of het tegelijkertijd aanwezig zijn van bepaalde andere problemen of stoornissen.
 - Geef ook aan als er *geen* contra-indicaties van toepassing zijn (zoals bij universele preventie).
- LET OP: *Selectie* van de doelgroep is iets anders dan *werving* van de doelgroep. *Werving* van de doelgroep is onderdeel van de Aanpak (Hoofdstuk 1.3).

Voorbeeld 'Selectie van doelgroepen': GRIP&GLANS

Elke 50+ vrouw (geen eindleeftijd) die zich aangesproken voelt door de GRIP&GLANS groepscursus, kan zich aanmelden voor deelname. Leeftijd is geen hard criterium, het gaat vooral om het ervaren van (een risico op) onwelbevinden, waaronder gevoelens van eenzaamheid, en verlies van eigen regie of zelfmanagementvaardigheid, waar men graag iets aan wil doen. De G&G-docent die de cursus gaat geven voert een intakegesprek met de potentiële cursist om te bepalen of de cursus een geschikte methode is voor de betreffende persoon. Hiervoor is een intake-instrument beschikbaar.

De toelatingscriteria zijn de volgende:

- De persoon ervaart (of dreigt te gaan ervaren) een verminderd welbevinden, waaronder gevoelens van eenzaamheid (de glans in het leven ontbreekt).
- De persoon heeft behoefte aan ondersteuning bij het (terug)krijgen/behouden van de glans in het leven (welbevinden, waaronder de afwezigheid van eenzaamheid).
- De persoon heeft het gevoel van weinig grip (zelfmanagementvaardigheid/eigen regie) op de eigen situatie. Of de persoon wil grip (eigen regie) behouden.
- De persoon heeft behoefte aan ondersteuning bij het (terug)krijgen/behouden van grip (zelfmanagementvaardigheid/eigen regie).
- De persoon is mobiel.
- De persoon kan in een groep functioneren.

Contra-indicaties:

- Ernstige psychische problemen.
- Ernstige depressie.
- Complexe rouw.
- Onvermogen om in een groep te functioneren.
- Beperkt leervermogen.
- Analfabetisme.

Betrokkenheid doelgroep – max 150 woorden

Op welke manier was de doelgroep* betrokken bij de (door)ontwikkeling van de interventie?

*Bij bijvoorbeeld kinderen of mensen met een beperking kunnen dit ook naasten (ouders, mantelzorgers) zijn.

Toelichting:

- Hoe is de doelgroep en indien van toepassing, de intermediaire doelgroep betrokken geweest bij de (door)ontwikkeling van de interventie? Denk daarbij aan de keuze voor deze interventie, de eerste ontwikkeling ervan, de pilot en/of de doorontwikkeling.

- Beschrijf:
 - Wie was bij welke fase betrokken?
 - Op welke manier gebeurde dat?
 - Hoe is de interventie op basis hiervan aangepast?
- De mening en ervaring van deelnemers zoals opgehaald in de procesevaluatie kan beschreven worden in hoofdstuk 4.1 Onderzoek naar de uitvoering.

Voorbeeld 'Betrokkenheid doelgroep': Studio BRUIS

Met hulp van Platform 31 is in 2016/2017 met de aanpak geëxperimenteerd in tien wooncomplexen. Gedurende zes maanden hebben de wooncomplexen met ieder hun eigen, door ActivAge getrainde Bruisteam (bestaande uit twee bewoners en een bewonersconsulent van de woningcorporatie) geëxperimenteerd met de BRUIS methode. Tijdens deze experimentele periode kwamen de tien teams zes keer bij elkaar in een learning community onder leiding van ActivAge. Drie keer om te worden getraind en drie keer om onderling ervaringen uit te wisselen en feedback te geven op de aangereikte conceptmethode. Aan de hand van de ervaringen in deze learning community is de methode aangescherpt en zijn de definitieve Handreiking voor de interventie en het Draaiboek voor de gespreksbijeenkomsten – een belangrijk onderdeel van het project – geschreven.

1.2 Doel

Algemene toelichting:

- Een interventie wordt ingezet om een doel te bereiken. Dit kan het voorkomen of verminderen van een probleem of risico zijn of het bevorderen van een positieve ontwikkeling.
- Formuleer het hoofddoel en de subdoelen. Houd hierbij voor ogen welke verandering voor de einddoelgroep bereikt is aan het einde van de interventie/genoemde periode. Maak de doelgroep onderwerp van de zin, vermijd woorden als 'ondersteunen' of 'stimuleren'.
- De (sub)doelen zijn *zo veel mogelijk* SMART:
 - *Specifiek*: is duidelijk wat de interventie precies verandert en bij wie?
 - *Meetbaar*: is het doel zo geformuleerd dat controleerbaar is of het bereikt wordt? Formuleer concreet, vermijd vage termen (zoals 'zoveel mogelijk')
 - *Acceptabel*: is er draagvlak voor de interventie, vinden betrokkenen de doelen zinvol?
 - *Realistisch*: zijn de doelen haalbaar?
 - *Tijdgebonden*: op welke termijn kunnen de doelen worden behaald?
- Houd er rekening mee dat (sub)doelen aansluiten bij de belevingswereld en de behoeften van de gehele doelgroep, gelet op diversiteit in (bijvoorbeeld) opleidingsniveau, gender, leeftijd, etniciteit of taal.
- De (sub)doelen in de interventiebeschrijving komen overeen met de (sub)doelen in het handboek voor de uitvoerders. Pas indien nodig de doelen in het handboek aan.

Hoofddoel – max 100 woorden

Wat is het hoofddoel van de interventie? Beschrijf dit zo concreet mogelijk.

Toelichting:

- Het hoofddoel verwoordt de (beoogde) eindsituatie. Het gaat om *wat* je uiteindelijk wilt bereiken, je hoeft hier nog niet op te schrijven *hoe* je dit bereikt.
- Het hoofddoel heeft betrekking op de einddoelgroep.
- Maak het doel niet te groot of abstract. Vaak draagt een interventie voor een deel bij aan het bereiken van een veel groter doel, maar formuleer het doel in de lijn met wat de interventie doet.

Subdoelen – max 350 woorden

Wat zijn de subdoelen van de interventie? Beschrijf deze zo concreet (SMART²) mogelijk.

Indien van toepassing: welke subdoelen horen bij welke subdoelgroep(en) of intermediaire doelgroep(en)? Geef voor elke intermediaire doelgroep minimaal één subdoel aan.

Toelichting:

- Subdoelen zijn een concretisering van het hoofddoel. Alle subdoelen samen dragen bij aan het bereiken van het hoofddoel. Het figuur hieronder visualiseert dat.
- Subdoelen kunnen betrekking hebben op de einddoelgroep, maar ook op de subdoelgroepen of de intermediaire doelgroepen (zie Hoofdstuk 1.1). Als dat het geval is, benoem dan welk subdoel bij welke subdoelgroep of intermediaire doelgroep hoort.
- Zijn er veel doelgroepen met eigen subdoelen, maak dan eventueel een schema om de subdoelen per doelgroep en de onderlinge samenhang tussen de subdoelen te visualiseren.

Voorbeeld 'Hoofddoel en subdoelen': Vangnetwerken

Hoofddoel

Mensen die in een sociaal isolement verkeren bieden elkaar sociale steun, waardoor zij een verlichting van hun isolement ervaren.

Subdoelen

In de opbouwfase:

- a. Deelnemers voelen zich uitgenodigd en sluiten aan
- b. Deelnemers ervaren deelname als betekenisvol
- c. Deelnemers dragen naar vermogen bij aan het organiseren van de activiteiten
- d. Relaties binnen de groep zijn wederkerig
- e. De groep voelt voor de deelnemers als een veilige plek waar zij hun sociale vaardigheden durven oefenen.

Verdiepende fase:

Als deze subdoelen zijn bereikt, dan zien we dat de focus verschuift naar onderlinge steun, waardoor de volgende subdoelen worden gerealiseerd:

- f. De groep heeft een eigen identiteit. Het is 'hun groep'
- g. Deelnemers zijn graag in elkaars gezelschap (gezelschapssteun)
- h. Deelnemers bieden elkaar emotionele steun
- i. Deelnemers bieden elkaar praktische steun

² SMART = specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie – max 300 woorden

Hoe is de opzet van de interventie? Beschrijf op hoofdlijn de fasen, bijvoorbeeld (1) voorbereiding/ werving (2) uitvoering en (3) afronding/ borging. Wat is per fase de omvang (duur, aantal contacten – indien van toepassing)? Voeg hier eventueel een schema in.

Toelichting:

- Beschrijf hier op hoofdlijn de opzet van de interventie (vorm, opbouw en omvang). De activiteiten in de interventie zorgen er samen voor dat de doelen worden bereikt.
- De vorm: wat voor type interventie is het? Bijvoorbeeld een lespakket, een e-learning module, individuele begeleiding, groepsbijeenkomsten of een wijkinterventie met meerdere onderdelen.
- De opbouw: uit welke fasen of stappen bestaat de interventie? De meeste aandacht gaat vaak uit naar de uitvoering van de interventie. Vergeet niet om ook de fasen: voorbereiding/ werving en de afronding/ borging te beschrijven. Beschrijf binnen elke fase wat er gebeurt. Bijvoorbeeld: verschillende themabijeenkomsten, onderdelen of modules die in een bepaalde volgorde worden uitgevoerd. Als de aanpak van een interventie veel aparte onderdelen heeft, maak dan een schema om de structuur of de samenhang tussen de onderdelen te visualiseren.
- De omvang en intensiteit van de interventie. Bijvoorbeeld: duur/doorlooptijd, aantal en frequentie van de contacten. Geef dit waar nodig aan per fase. Zijn de duur en het aantal contacten variabel? Geef dan een gemiddelde of wat gebruikelijk is.

Voorbeeld 'Opzet van de interventie': Young Leaders

De uitvoering verloopt aan de hand van zes stappen:

1. Startgesprek met lokale partner
2. Werving deelnemersgroep
3. Intakegesprekken met deelnemers
4. Uitvoering trainingsprogramma
5. Evaluatiegesprekken
6. Overdracht programma.

De voorbereidingsfase (1, 2) en de afronding (6) nemen allebei 10-20 uur in beslag. De uitvoeringsfase (3-5) bestaat uit intakegesprekken van 30 minuten per deelnemer, tien bijeenkomsten van twee uur die in overleg met de jongeren doorgaan in een wekelijks ritme plaatsvinden en een individueel eindgesprek van 30 minuten. De maatschappelijke activiteit neemt een dagdeel tot een dag in beslag. In totaal duurt het uitvoeringstraject maximaal zes maanden: drie maanden trainingsfase en maximaal drie maanden activiteitenfase.

Tabel 1. Opzet uitvoeringsfase (stap 3-5)

Week	Bijeenkomst	Duur
1	Intakegesprekken deelnemers	30 min per deelnemer
2	1. De ideale buurt	2 uur
3	2. Mijn Kwaliteiten	2 uur
4	3. Leiderschap en rolmodellen	2 uur
5	4. Mijn Leerpapad	2 uur
6	5. Debat en dialoog	2 uur
7	6. Omgaan met groepsdruk	2 uur
8	7. Organiseren 1	2 uur
9	8. Organiseren 2	2 uur
10	9. Voorbereiding eindpresentatie	2 uur
11	10. Eindpresentatie en uitreiking certificaten	4 uur

Inhoud van de interventie – max 1200 woorden

Beschrijf per fase: welke concrete activiteiten worden uitgevoerd en -eventueel- in welke volgorde? Geef geen uitputtende beschrijving van activiteiten; het is voldoende als de lezer zich een beeld kan vormen van wat er gedaan wordt en hoe dit gedaan wordt.

Beschrijf - indien van toepassing - op welke manier de aanpak aansluit bij de diversiteit van mensen binnen de (sub)doelgroepen en hun verschillende uitgangsposities (equity).

Bij interventies op maat: geef aan wat op basis van welke criteria wanneer wordt uitgevoerd. Geef ook aan wat minimaal moet worden uitgevoerd om de gestelde doelen te behalen.

Toelichting:

- Wat gebeurt er binnen de verschillende onderdelen, stappen of fasen van de interventie? Denk hierbij ook aan de werving van deelnemers, evaluatie en nazorg/borging.
- Beschrijf de belangrijkste zaken die de lezer moet weten om een beeld te krijgen van de uitvoering van de interventie. Wees kort en bondig en verwijst voor meer informatie naar het handboek voor de uitvoerder(s).
- Schrijf actief, zodat duidelijk is wie wat doet in de interventie.
- Welke onderdelen zijn verplicht en welke optioneel? Welke activiteiten zijn minimaal nodig om de gestelde doelen te behalen? Is er geen sprake van optionele onderdelen, geef dit dan aan.
- Is het een interventie op maat? Zo ja: Welke activiteiten worden op maat worden uitgevoerd, en welke criteria zijn er voor de invulling daarvan? Is er geen sprake van een interventie op maat, geef dit dan aan.
- Als de beschrijving te lang wordt, geef dan enkele typerende voorbeelden. Verwijs voor meer informatie naar het handboek voor de uitvoerder(s).
- Hoe houdt de aanpak rekening met verschillende uitgangsposities van (sub)doelgroepen (zoals voor opleidingsniveau, gender, leeftijd, etniciteit of taal)? Zie tekstkader hieronder.

Tekstkader: equity

Algemene informatie

Met dit criterium geven we invulling aan diversiteit en inclusie in het erkenningstraject en de toetsing van interventies. Diversiteit kan breed worden opgevat, denk bijvoorbeeld aan achtergrond, gender, leeftijd, religie, etniciteit, beperkingen of andere kenmerken.

Waarom?

In lijn met de definitie van een interventie, draagt de interventie bij aan een positieve verandering voor de (sub)doelgroepen. Om dat te kunnen doen, is het belangrijk dat de aanpak rekening houdt met de diversiteit van mensen, inclusief hun eventuele verschillende uitgangsposities die van invloed kunnen zijn op deelname aan of resultaten van de interventie (*equity*). Dit voorkomt uitsluiting van mensen en zorgt ervoor dat individuen gelijke en eerlijke kansen hebben om van de interventie te profiteren.

Wanneer?

Het is belangrijk om bij de ontwikkeling, beschrijving en uitvoering van elke interventie na te denken of bepaalde belangrijke doelgroepen, die wel worden beoogd, door hun uitgangspositie mogelijk niet of minder bereikt worden door de interventie. En om in de interventie(materialen) taal en afbeeldingen/voorbeelden te gebruiken die niet als kwetsend of uitsluitend wordt ervaren.

Aandacht hiervoor is ook belangrijk als er geen aparte subdoelgroepen zijn beschreven.

Hoe?

Hoe interventies invulling geven aan dit diversiteitscriterium kan sterk uiteenlopen. Uitgangspunt is dat in de interventiebeschrijving wordt beschreven of, en zo ja hoe in de aanpak rekening wordt gehouden met mogelijke verschillen tussen mensen binnen de doelgroep (diversiteit). En zo nee, waarom dit niet nodig is.

Internationaal wordt het ethische principe *equity* gebruikt om de aandacht voor diversiteit en verschillende uitgangsposities in interventies te beoordelen. Een gelijke aanpak (*equality*) leidt niet altijd tot gelijke resultaten. In dat geval kan het nodig zijn om in de interventie iets anders of iets extra te doen om tot dezelfde impact te komen (*equity*).

- Zo kan het zijn dat dezelfde aanpak bij mensen met een licht verstandelijke beperking anders uitpakt dan bij mensen zonder een licht verstandelijke beperking. Hetzelfde geldt voor mensen met of zonder een migratieachtergrond, of tussen mensen met verschillende genderidentiteiten.
- Of dat deelname aan een interventie structureel niet mogelijk is omdat activiteiten bijvoorbeeld plaatsvinden op een dag dat zij normaal gesproken naar de kerk of moskee gaan.
- Of dat de kans op deelname door bepaalde subdoelgroepen vergroot wordt, als er naast gemengde ook ongemengde trainingsgroepen aangeboden worden.

Beschrijf dus, indien relevant, hoe er in de interventie voor gezorgd wordt dat alle (sub)doelgroepen ondanks eventuele verschillende uitgangspunten op dezelfde manier kunnen profiteren van de interventie.

Naast aandacht voor eventuele inhoudelijke of praktische aanpassingen in de aanpak, draagt ook inclusieve taal bij aan equity. Inclusief taalgebruik vermijdt het gebruik van termen die als kwetsend of uitsluitend ervaren kunnen worden. Door inclusieve taal te gebruiken in de interventiebeschrijving én in de onderliggende materialen benader je mensen op een juiste, respectvolle manier. Je erkent zo de diversiteit aan mensen en (sub)culturen en de veranderlijkheid ervan en het stelt je in staat om met meer mensen (effectief) te communiceren.

Enkele voorbeelden:

- Gebruik de *meervoudsvorm* of *je-vorm* in plaats van hij/zij en zijn/haar. Of spreek van *personen*, *uitvoerders* of *deelnemers*. Op die manier ben je inclusief naar mensen die zich niet identificeren als man of vrouw.
- Gebruik *partner* in plaats van man/vrouw/echtgenoot/echtgenote. Ga er in je beschrijvingen ook niet vanuit dat alle deelnemers hetero zijn en dus een partner van de andere gender hebben. Op die manier ben je inclusief naar de lhbtq+ gemeenschap en naar mensen die zich niet identificeren als man of vrouw.
- Spreek over *mensen met of zonder een migratieachtergrond* of in plaats van over allochtonen en autochtonen.
- Problematiseer personen en bevolkingsgroepen niet. Gebruik bijvoorbeeld *mensen in een kwetsbare positie* of *gezinnen met meervoudige en complexe problemen*, in plaats van kwetsbare mensen of multi-probleemgezinnen.
- Ook als het gaat over mensen met een beperking gebruik je het 'person first' principe. Gebruik bijvoorbeeld *persoon met een beperking* in plaats van invalide/mindervalide. Vermijd validisme (taal die vooroordelen over mensen met een beperking in stand houdt).
- Ook beeldgebruik in onderliggende materialen kan (onbedoeld) stereotyperend zijn. Niet alle moslima's dragen een hoofddoek, niet alle beperkingen zijn zichtbaar, een gezin met migratieachtergrond hoeft niet altijd zwart of moslim te zijn maar kan ook 'mixed race' of wit zijn. Gebruik daarom diverse beelden in onderliggende materialen.

Tip: taal is veranderlijk. Op de [website](#) van het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS) zijn actuele informatie en praktische tips te vinden over inclusieve communicatie.

Voorbeeld 'Inhoud van de interventie': Young Leaders

[Om deze handleiding overzichtelijk te houden, staat hieronder een ingekorte versie van de tekst uit de interventiebeschrijving van Young Leaders. In de volledige interventiebeschrijving wordt elk kopje toegelicht in ongeveer 250 woorden. Lees de volledige 'Inhoud van de interventie' hier: [interventiebeschrijving Young Leaders: Inhoud van de interventie](#)]

Het YL-programma wordt altijd uitgevoerd in samenwerking met een lokale partner. Dit kan een welzijnsorganisatie zijn, maar ook een sportclub, een school of een bewonersvereniging. Incidenteel kan het ook gaan om een informele groep jongeren. Het programma wordt begeleid door een lokale jeugdbegeleider – beroepsmatig of als vrijwilliger – samen met een gecertificeerde YL-trainer. Deze trainer heeft te allen tijde een train-de-trainer cursus gevolgd om de training zelfstandig te kunnen verzorgen. Meer over deze cursus is te lezen bij Stap 6.

Stap 1: startgesprek met lokale partner

In een startgesprek van de YL-projectcoördinator en de lokale partner wordt het Young Leaders programma nader toegelicht, wordt de lokale situatie geïnventariseerd en wordt gesproken over de randvoorwaarden.

(...)

Op basis van de uitkomsten van dit gesprek wordt een globale planning gemaakt en worden de afspraken voor het vervolg vastgelegd.

Vervolg voorbeeld 'Inhoud van de interventie': Young Leaders

Stap 2: werving deelnemersgroep

De werving van deelnemers valt onder de verantwoordelijkheid van de lokale partner. De lokale partner ontvangt een informatieblad over de werving met tips en suggesties uit intervisie-sessies met trainers en jeugdbegeleiders die al ervaring hebben opgedaan. Daarnaast is er promotiemateriaal beschikbaar voor *online* en *offline* werving. (...)

Stap 3: intakegesprekken met deelnemers

Als er een groep potentiële deelnemers in beeld is en er in overleg met hen een keuze is gemaakt voor een dag en tijdstip van de training, wordt er gezocht naar een geschikte trainer uit de Young Leaders trainerspool. (...) Vervolgens worden intakegesprekken gepland met potentiële deelnemers. YL hanteert voor de intakes een vastgestelde vragenlijst (...) waarmee zij worden bevroegd op hun wensen (...).

Op basis van deze gesprekken wordt een overzicht gecreëerd van de leerdoelen en verwachtingen van deelnemers, en de ideeën van de deelnemers over hoe ze een positieve bijdrage aan hun wijk zouden kunnen leveren. Zo kunnen de invulling en begeleiding zoveel mogelijk worden afgestemd op de persoonlijke achtergronden, interesses, leerbehoefte en doelen van de deelnemers.

Stap 4: uitvoering programma

Als de basis is gelegd, is het tijd voor de uitvoering. De trainingsfase bestaat uit tien bijeenkomsten van twee uur, die in overleg met de jongeren doorgaans in een wekelijks ritme plaatsvinden. De dag en het tijdstip waarop de trainingen plaatsvinden is afhankelijk van de lokale partner. (...)

De deelnemers krijgen certificaat 1 tijdens de eindpresentaties uitgereikt, mits ze bij acht van de tien modules present waren en zich met een reden hebben afgemeld voor deze bijeenkomsten. (...)

Certificaat 2 wordt overhandigd na deelname aan de maatschappelijke activiteit. De activiteit is een vast onderdeel van het traject, en deelnemers worden hierbij dus net zo goed verwacht als bij de andere bijeenkomsten. (...)

Stap 5: evaluatiegesprekken

Na afronding van het traject wordt met alle deelnemers een individueel evaluatiegesprek gevoerd om te leren van hun ervaringen met het programma. Daarnaast wordt het traject geëvalueerd in een evaluatiegesprek tussen YL-projectcoördinator, YL-trainer, de lokale jeugdbegeleider en eventueel andere relevante betrokkenen.

Week	Bijeenkomst	Samenvatting
1	Intakegesprekken deelnemers	Individueel gesprek over leerdoelen en verwachtingen, incl. kwantitatieve voormeting voor effectstudie.
2	1. De ideale buurt	Deelnemers vormen een beeld van het project waar ze aan meedoen, de groep leert elkaar kennen en er wordt sfeer gecreëerd, deelnemers ontwerpen in subgroepen hun ideale buurt.
3	2. Mijn Kwaliteiten	De deelnemers werken aan de inzichten in hun eigen kwaliteiten en sterke punten. Ze leren wat sterke punten, talenten, kennis en vaardigheden zijn en hoe ze die bij zichzelf kunnen herkennen.
4	3. Leiderschap en rolmodellen	Deelnemers gaan aan de slag met de termen leiderschap en rolmodel. Doel is om gezamenlijk inzicht te krijgen in wat leiderschap nu precies inhoudt en na te denken over hoe je een positief rolmodel kan zijn voor anderen.
(...) Etc.	<i>voor elke bijeenkomst tijdens</i>	<i>de trainingsfase en de maatschappelijke activiteit.</i>

Stap 6: overdracht programma

Doelstelling is om de methodiek van YL te verduurzamen en in te bedden in de reguliere werkpraktijk van de lokale partnerorganisatie. Hierom assisteren lokale jeugdbegeleiders eerst bij de uitvoering van het programma door een gecertificeerde trainer. (...) Daarna kunnen zij een train-de-trainer cursus volgen om opgeleid te worden tot YL-trainer en de training zelfstandig verzorgen. (...) De praktijkervaring in combinatie met de train-de-trainer cursus stelt de lokale jeugdbegeleider in staat om het YL-programma zelfstandig uit te voeren. Op die manier kunnen toekomstige groepen jongeren binnen het reguliere takenpakket van de jeugdbegeleider getraind worden tot Young Leader.

2. Uitvoering

Materialen – max 200 woorden

Welke materialen zijn beschikbaar voor de werving, uitvoering en evaluatie van de interventie? Voor wie zijn de materialen bestemd en waar zijn ze verkrijgbaar? Geef een opsomming.

Toelichting:

- Het gaat hier om materialen die direct ondersteunend zijn aan de interventie, denk bijvoorbeeld aan:
 - Materialen voor de werving van deelnemers: bijvoorbeeld flyers, TV spotjes, website;
 - Een ondersteunende website voor uitvoerders en/of deelnemers;
 - Een handboek of protocol voor uitvoerders van de interventie;
 - Materialen voor deelnemers: bijvoorbeeld een werk- of cursusboek, een e-learningmodule, beeldmateriaal;
 - Materialen voor de evaluatie van de interventie: bijvoorbeeld een plan van aanpak voor een procesevaluatie, vragenlijsten, een monitoringssysteem.
- Het handboek voor uitvoerders moet meegestuurd worden met deze interventiebeschrijving. Samen met de procesevaluatie zijn dit de verplichte documenten om erkenning aan te vragen. Geef de documenten die je meestuurt een logische, herkenbare naam die je ook gebruikt in deze interventiebeschrijving.
- Materialen die niet direct ondersteunend zijn voor de toepassing van de interventie, neem je hier niet op.
- Hoe wordt in de materialen rekening gehouden met specifieke (sub)doelgroepen, indien van toepassing? Denk daarbij aan taalgebruik en diversiteit in voorbeelden en beeldmateriaal, rekening houdend met bijvoorbeeld opleidingsniveau, gender, leeftijd en etniciteit.
- LET OP: Zorg dat informatie over de interventie consistent en actueel is in de verschillende materialen en uitingen die je als eigenaar gebruikt. Denk hierbij ook aan de website. Als er op verschillende plekken bijvoorbeeld verschillende doelen of doelgroepen staan, roept dit vragen op bij potentiële gebruikers van de interventie en bij de erkenningscommissie of praktijkpanel die de interventie toetsen.

Voorbeeld 'Materialen': Studio BRUIS

De volgende materialen zijn beschikbaar voor de uitvoering, werving en evaluatie van de interventie BRUIS.

1. Studio BRUIS – Samen buurten. Bewoners 55+ wooncomplexen aan zet voor een vitale woongemeenschap. HANDREIKING (Penninx, 2017a).

Handreiking voor Bruisteam met praktische aanwijzingen en achtergrondinformatie over de aanpak van het project, flankerende benaderingen en werkzame principes van de methodiek.

2. Studio BRUIS – Samen buurten. Bewoners 55+ wooncomplexen aan zet voor een vitale woongemeenschap. DRAAIBOEK (Penninx, 2017b).

Het Draaiboek is een los katern, eveneens in full color uitgevoerd en rijk geïllustreerd (48 blz.). Het bevat tips voor voorbereiding, werving, praktische begeleiding en evaluatie van de zes gespreksbijeenkomsten die deel uitmaken van de methodiek. Voor iedere bijeenkomst biedt het Draaiboek een uitgewerkt programmavoorstel en een overzicht van te gebruiken materialen. De materialen zijn als losse, kopieerbare bijlagen opgenomen achterin het Draaiboek.

3. PowerPoint presentatie voor professionals die het project willen uitvoeren.

Een PowerPoint presentatie met dia's die getrainde professionals kunnen gebruiken als zij de interventie na de projectperiode van een half jaar willen voortzetten of in nieuwe wooncomplexen willen aanbieden.

4. Evaluatiesheet Studio BRUIS – Samen buurten in Wooncomplex... (naam wooncomplex).

Gemakkelijk hanteerbare korte checklist voor evaluatie van het project door de uitvoerder in samenwerking met het Bruisteam. Een voorbeeld is opgenomen in de bijlagen.

Type organisatie en locatie – max 200 woorden

Welk type organisatie(s) kan/kunnen de interventie uitvoeren? Op welk soort locaties kan de interventie uitgevoerd worden?

Toelichting:

- Geef aan welke soort organisatie(s) de interventie kunnen uitvoeren. Denk bijvoorbeeld aan: welzijnsorganisatie, maatschappelijke opvang, wijkteam, thuiszorgorganisatie, woonzorginstelling of schuldhulpverlening. Maar ook aan GGD, sport- en beweegaanbieder, organisatie voor jeugdzorg, onderwijsinstelling, instelling voor langdurige zorg. Eventueel kun je hier enkele voorbeelden van organisaties noemen die de interventie op dit moment uitvoeren.
- Op welk type locaties kan de interventie uitgevoerd worden? Bijvoorbeeld thuis, op school, in een buurthuis, in een zorginstelling, in een sporthal of sportvereniging. Aan welke specifieke eisen zoals ligging, faciliteiten en/of afmetingen moet de locatie eventueel voldoen? Is de locatie goed bereikbaar zonder fiets of auto?

Voorbeeld 'Type organisatie en locatie': De Nieuwe Toekomst

Locatie

Op lokaal niveau wordt De Nieuwe Toekomst idealiter uitgevoerd door een samenwerkingsverband van een vrouwenorganisatie (bijvoorbeeld een trainingscentrum) en de regionale vrouwenopvang. De vrouwenorganisaties beschikken over een goed netwerk voor het werven van geschikte vrijwilligers en de vrouwenopvang kent de doelgroep en de problematiek goed. Beide kennen het lokale speelveld. Als er geen vrouwenorganisatie is die kan participeren, dan kan een andere organisatie betrokken worden die kennis en ervaring heeft met werven van vrijwilligers voor een dergelijk traject (coaching van doelgroep in kwetsbare positie). Het komt ook voor dat een instelling (bijvoorbeeld de vrouwenopvang) De Nieuwe Toekomst zonder samenwerkingsorganisatie uitvoert.

Organisatie

Training

De trainingslocatie moet goed bereikbaar zijn voor deelnemers. Niet alle deelnemers zijn in het bezit van een auto of rijbewijs, sommige vrouwen vinden het lastig of spannend om met het openbaar vervoer te komen. Bovendien moeten de deelnemers op tijd weer thuis of op school kunnen zijn om hun kinderen op te vangen. Nabijheid is dus een belangrijke randvoorwaarde.

Verder moet het in de ruimte mogelijk zijn om de privacy te bewaken en moet de ruimte groot genoeg zijn om in rond te kunnen lopen.

Coaching

De coaches laten het van de deelnemer afhangen waar ze afspreken: bij de deelnemer thuis, op een neutrale plek of eventueel bij de coach thuis. Het heeft de voorkeur om bij de deelnemer thuis af te spreken. Op die manier ziet een coach direct hoe een deelnemer woont en hoe het er thuis aan toe gaat. Bovendien is dit een vertrouwde omgeving voor de deelnemer en dat maakt het soms makkelijker om contact te maken.

Opleiding en competenties van de uitvoerders – max 200 woorden

Wie zijn de uitvoerders en welke opleiding en competenties hebben zij nodig?

Toelichting:

- Beschrijf de verschillende rollen bij de uitvoering van de interventie en door welk type professionals of informele zorgverleners (van welke organisaties) deze rollen ingevuld worden. Denk bijvoorbeeld aan maatschappelijk werker, schuldhulpverlener, opbouw-/buurtwerker, sociaal professional in de maatschappelijke opvang, kinder- en jongerenwerker, ouderenadviseur of ouder/verzorger.
- Welk opleidingsniveau en competenties zijn vereist voor welke uitvoerders? Vermeld de vereiste beroepsopleiding, eventuele registratie (BIG bijvoorbeeld) en eventueel aanvullende ervaring, competenties en vaardigheden die nodig zijn voor een specifiek thema of doelgroep (bijvoorbeeld:

motiverende gespreksvoering, creëren draagvlak binnen de organisatie, kennis over licht verstandelijke beperking, etc.).

- Welke aanvullende trainingen, cursussen etc. voor de uitvoerders zijn onderdeel van de interventie? Beschrijf daarbij ook of en voor wie deelname hieraan verplicht is (bijvoorbeeld in het kader van licentierechten of omdat het handboek alleen in combinatie met de training vrijgegeven wordt).

Voorbeeld 'Opleiding en competenties van de uitvoerders': Join Us

Jeugdprofessionals

De uitvoerders van het Join Us programma zijn jeugdprofessionals die in dienst zijn van sociaal werkorganisaties die met Join Us samenwerken. De jeugdprofessionals moeten beschikken over de volgende opleiding, competenties en eigenschappen:

- Minimaal HBO werk- en denkniveau, waarbij de voorkeur uitgaat naar een studie op het gebied van zorg en welzijn.
- Een positieve en respectvolle grondhouding.
- Goed observatie- en analyseringsvermogen.
- Communicatief sterk en in staat tot reflecteren op eigen handelen.
- Ervaring in het werken met jongeren.
- Een geldig VOG (Verklaring Omtrent Gedrag).

Het Join Us programma wordt uitgevoerd door de jeugdprofessionals, zij hebben immers het contact met de jongeren. Deze jeugdprofessionals begeleiden de jongeren op aanwijzing van de kwaliteitscoach (zie kopje coaching onder kwaliteitsbewaking). Deze kwaliteitscoach staat onder supervisie van een gedragswetenschapper (opgeleid in de cognitieve gedragstherapie), waardoor sprake is van mediërende aanpak.

Training

Zes weken voor de opstart van de Join Us groep verzorgt de kwaliteitscoach een training (6 uur) voor de jeugdprofessionals die met het Join Us programma gaan werken. Zo hebben de jeugdprofessionals voldoende ruimte om jongeren te werven voor de eerste avond. De training richt zich op:

- Expertise vergroten over eenzaamheid bij jongeren.
- Informatie over Stichting Join Us.
- Organisatie van een Join Us groep.
- Methodiek van het Join Us programma.
- Kwaliteitsborging van het Join Us programma.

De training is interactief vormgegeven. De aangeboden theorie over eenzaamheid wordt aan de praktijk gekoppeld middels filmmateriaal en praktische werkvormen. De werkvormen gaan o.a. over hoe je eenzaamheid kunt herkennen bij jongeren en hoe je eenzame jongeren kunt werven. Meer concreet op de methodiek gericht zijn er werkvormen, waarin jeugdprofessionals oefenen met onderdelen van de methodiek (thema's die bij deze oefeningen aan bod komen zijn: hoe kun je gedrag van jongeren begrijpen? hoe ga je het gesprek aan? hoe ondersteun je jongeren?) Na de training ontvangen de jeugdprofessionals een certificaat dat aantoont dat ze over de kwaliteiten beschikken om eenzame jongeren te begeleiden via het Join Us programma. Indien de trainer tijdens de training (en met name ten tijde van de oefeningen) bedenkingen heeft over de (mogelijkheid tot het ontwikkelen van) vaardigheden van een jeugdprofessional gaat hij na de training hierover in overleg met de desbetreffende jeugdprofessional en diens manager. Vooralsnog ontvangt deze jeugd-professional geen certificaat en kan hierdoor geen Join us groepen gaan begeleiden.

Kwaliteitsbewaking – max 200 woorden

Op welke manier bewaak je als interventie eigenaar de kwaliteit van de inhoud en de uitvoering van de interventie? Denk bijvoorbeeld aan registratie en evaluatie, onderhoud, borging en/of licenties.

Hoe zijn de verantwoordelijkheden verdeeld tussen interventie eigenaar en eventuele uitvoerders?

Toelichting:

- Hoe wordt bijgehouden of de interventie (ook na verloop van tijd) wordt uitgevoerd zoals bedoeld? Bijvoorbeeld via registratie en evaluatie van activiteiten en resultaten (zoals Routine Outcome Monitoring), certificering, licenties, training, instellen van een stuurgroep, jaarlijkse terugkomdag met evaluatiemoment.
- Worden de ervaringen in de praktijk en eventuele nieuwe wetenschappelijke inzichten verwerkt om de kwaliteit te verbeteren? Beschrijf kort hoe dat gebeurt.
- Wat wordt gedaan en door wie? Wie is waar verantwoordelijk voor?
- LET OP: De uitkomsten van de registratie/evaluaties kun je beschrijven in Hoofdstuk 4.1 (Onderzoek naar de uitvoering).

Voorbeeld 'Kwaliteitsbewaking': GRIP&GLANS

[Om deze handleiding overzichtelijk te houden, staat hieronder een ingekorte versie van de tekst uit de interventiebeschrijving van GRIP&GLANS. Lees de volledige 'Kwaliteitsbewaking' hier:

[interventiebeschrijving GRIP&GLANS: Kwaliteitsbewaking](#)]

Kwaliteitsbewaking van de methode vindt op de volgende manieren plaats.

- Om GRIP&GLANS-docent te worden dient men de gehele training tot G&G-docent van het G&G Programma te volgen. Docenten in spe leren de G&G-cursus gestandaardiseerd te geven, middels de handleiding die alle cursusonderdelen zeer gedetailleerd beschrijft. Docenten leren zich zeer nauwgezet aan de handleiding te houden, om daarmee de evidence-based kwaliteit te waarborgen. Tijdens de training dient elke docent in spe enkele onderdelen van de cursus als praktische oefening uit te voeren, die beoordeeld en van feedback voorzien worden door de trainers. Zo wordt duidelijk of de docent in spe daadwerkelijk in staat is de G&G groepscursus zoals bedoeld uit te voeren.
- Elke training wordt geëvalueerd, om de kwaliteit van de trainingen te bewaken.
- In de laatste bijeenkomst van de G&G-cursus evalueren de deelnemers het proces van de cursus.
- G&G-docenten wordt gevraagd mee te werken aan voortgaande effectmetingen, door bij deelnemers vragenlijsten af te nemen. Dit is niet verplicht, maar wordt op prijs gesteld, nadat goede afspraken zijn gemaakt over de werkwijze en handhaving van gedragscodes voor het doen van wetenschappelijk onderzoek bij mensen.
- Het G&G Programma biedt jaarlijkse kennis- en intervisiebijeenkomsten aan, aan alle gecertificeerde G&G-docenten, evenals opfrustrainingen voor G&G-docenten die langere tijd (meer dan twee jaar) geen GRIP&GLANS groepscursus hebben gegeven.
- In het kader van kwaliteitsbewaking en verdere uitrol van de interventie, is sinds begin 2020 het zogenoemde. GRIP&GLANS Consortium opgericht. (...) Het doel is om deze nieuwe implementatiestrategie begin 2024 ingevoerd te hebben.

Randvoorwaarden – max 200 woorden

Wat zijn de organisatorische en contextuele randvoorwaarden voor een goede uitvoering van de interventie?

Toelichting:

- Organisatorische randvoorwaarden zijn de vereiste voorwaarden op het niveau van de uitvoerende organisatie. Denk bijvoorbeeld aan draagvlak bij uitvoerende professionals, werkbegeleiders, managers en directie; mogelijkheden tot samenwerking en overleg; geld; tijd; de beschikbaarheid of indeling van ruimtes.
- Contextuele randvoorwaarden zijn de vereiste voorwaarden van de setting (sociaal, politiek of cultureel) waarin de interventie wordt uitgevoerd. Denk bijvoorbeeld aan de demografische samenstelling van een wijk waarin de interventie wordt uitgevoerd (geletterdheid, inkomen, culturele normen en waarden en toegang tot media en voorzieningen), verkeersveiligheid, openbare faciliteiten of aan belangen van stakeholders.

Voorbeeld 'Randvoorwaarden': Studio Bruis

Voor een goede uitvoering van de interventie gelden de volgende randvoorwaarden.

1. Het wooncomplex kent een gezonde bewonersmix, hetgeen neerkomt op maximaal 25% zeer kwetsbare en/of zorgbehoevende bewoners.
2. Het wooncomplex beschikt over voldoende voorzieningen, zoals een gezamenlijke ruimte, zithoekjes in publieke ruimten, een hobbyruimte en/of een tuin.
3. De professional(s) en bewoners in het Bruisteam zijn bereid te werken in de geest van dienend leiderschap. Zij zijn niet uit op macht en voelen zich niet boven de bewoners staan. Zij ontplooiën activiteiten gericht op bewustwording, zingeving, ontwikkeling en groei van alle bewoners in het wooncomplex.
4. Het Bruisteam heeft draagvlak bij zo veel mogelijk bewoners. Om dit te toetsen heeft ActivAge de 'Bewonersroos' ontwikkeld (zie Handreiking). Daarin zijn 12 posities beschreven die bewoners kunnen innemen ten opzichte van het project (zoals leidend, helpend, meewerkend, aanvallend en concurrerend).
5. Er zijn, indachtig de ABCD-benadering voor community organization, voldoende mogelijkheden voor aansluiting tussen interne en externe hulpbronnen; denk hierbij aan het onderling benutten van sociaal kapitaal van bewoners, maar ook aan inclusie van en uitwisseling met buurtbewoners en hulpbronnen buiten het complex.
6. Er is voldoende financiering voor de uitvoering van het traject; de Handreiking biedt suggesties voor financieringsbronnen zoals eigen vermogen van de corporatie, Wmo-budget, lokale en landelijke fondsen en kleine eigen bijdragen van bewoners voor specifieke activiteiten.
7. Er is sprake van vertrouwen en samenwerking tussen de financierende en/of faciliterende partijen zoals gemeente, welzijnsorganisatie en woningcorporatie.

Implementatie – max 300 woorden

Op welke wijze wordt de interventie geïmplementeerd? Bijvoorbeeld via een implementatieplan of -protocol of begeleiding bij de invoering van de interventie. Geef een samenvatting van de stappen die men dient te doorlopen.

Beschrijf ook - indien van toepassing - op hoofdlijn eventuele lokale varianten of aanpassingen die voorkomen bij uitvoering in de lokale context, bijvoorbeeld in de werving, locatie etc.

Toelichting:

- Als een instelling of organisatie besluit de interventie in het aanbod op te nemen, of als de interventie landelijk uitgerold wordt, is dan duidelijk hoe de interventie geïmplementeerd kan worden? Hiervoor moeten de volgende punten helder zijn.
- Hoe kunnen organisaties bekend raken met de interventie? Als zij de interventie willen uitvoeren, met wie kunnen ze dan contact opnemen?

- Als een organisatie de interventie wil uitvoeren, welke stappen dienen dan doorlopen te worden? Bijvoorbeeld, afsluiten van een licentie overeenkomst, volgen van een training, aanschaf van materialen, etc.
- Bij uitvoering van de interventie op andere plekken in Nederland: hoe faciliteer je dat? Is er een systeem om lokale implementatie landelijk te ondersteunen, zoals een helpdesk of contactpersoon? Is er de mogelijkheid om expertise in te huren?
- Het is belangrijk dat een interventie aangepast kan worden om aan te sluiten bij de lokale context. Het is daarom goed als er – tot op zekere hoogte – aanpassingen gedaan kunnen worden in de uitvoering. Beschrijf, indien bekend, welke aanpassingen voorkomen bij lokale uitvoeringen van de interventie op verschillende plekken in Nederland, bijvoorbeeld in de werving, locatie, invulling of volgorde van bijeenkomsten etc.

Voorbeeld 'Implementatie': Join Us

Implementatie vindt plaats middels de volgende stappen:

Oriëntatiefase

1. Een sociaal werkorganisatie doet per telefoon of email een aanvraag tot kennismaking met Stichting Join Us. Soms is de plaatselijke gemeente bij de oriëntatie betrokken als financier dan wel opdrachtgever, dit is afhankelijk van de plaatselijke werkwijze.
2. Join Us houdt introductiegesprekken met bovenstaande partij(en).
3. Join Us stuurt een voorstel tot samenwerking, waarin de offerte wordt meegenomen.
4. Bij akkoord door de sociaal werkorganisatie stuurt Stichting Join Us een samenwerkingsovereenkomst ter bevestiging van de gemaakte afspraken.

Ontwerpfase

1. De sociaal werkorganisatie bereidt zich voor op de uitvoering. Zij zoeken geschikte begeleiders en een locatie. Dit koppelen ze aan Join Us terug door het ingevulde startplan te retourneren.
2. Na ontvangst van het startplan wordt de training gepland door Join Us. Deze vindt minimaal zes weken voor aanvang van de eerste bijeenkomst plaats.
3. Join Us richt de website en Join Us app in voor de nieuwe groep.

Voor de implementatie is minimaal drie maanden nodig. Dit wordt langer als de besluitvormingsprocessen bij de beoogde partner en/of de financier meer tijd in beslag nemen.

Kosten – max 200 woorden

Wat zijn de kosten van de interventie? Benoem daarbij de personele (inclusief aantallen uren) en de materiële kosten. Geef ook aan welke kosten eenmalig zijn en welke kosten structureel zijn.

Toelichting:

Het gaat hier om de totale kosten of de belangrijkste kostenposten voor de uitvoering van de interventie. Werk met een tabel of schema waarin de kosten goed inzichtelijk zijn.

- Wat zijn de personele kosten (inclusief aantallen uren) en wat zijn de materiële kosten?
 - Personele kosten: wie binnen de eigen organisaties is hoeveel uren kwijt aan de werving, ondersteuning, uitvoering en kwaliteitszorg van de interventie? Geef indien mogelijk ook het bedrag in euro's op basis van een uurtarief.
 - Materiële kosten: denk hierbij aan benodigde materialen, zaalhuur, de kosten voor het inhuren van personeel van buiten, training, communicatie/PR, werving, eventuele kosten voor licentie of registratie.
- Wat zijn de eenmalige kosten en wat zijn de structurele kosten?
 - Eenmalige kosten: denk bijvoorbeeld aan de aanschaf van materialen of het volgen van een training.
 - Structurele kosten: Denk bijvoorbeeld aan kosten bij uitvoering op meerdere locaties of bij herhaling van de interventie.
- Variëren de kosten per uitvoering? Geef dan een representatief voorbeeld of gemiddelde.

Voorbeeld 'Kosten': Samenwerkwijze

Uit de microanalyse blijkt dat de geïnvesteerde tijd wordt 'terugverdiend' door het voorkomen van escalatie en specialistische zorg. Er is maatschappelijk rendement in verschillende domeinen (Wmo, Wlz, Zvw). Ook is minder één-op-één afstemming nodig tussen professionals van verschillende organisaties, de samenwerking is effectiever.

Begroting nieuwe gemeenten (de inzet per organisatie is vanuit eigen middelen):

	Eenmalig	Structureel
Menskracht	<p>Eerste fase (circa 9-12 maanden)</p> <ul style="list-style-type: none"> kwartiermaker: circa 16 uur / week, schaal 10-11 <p>Tweede en derde fase</p> <ul style="list-style-type: none"> elke nieuwe professional volgt het leertraject (driedaagse training) 	<ul style="list-style-type: none"> Professionals: leersessies (2 uur / 2 weken) Gebiedsaanjager: circa 4-8 uur / week Managers en bestuurders: elke zes tot acht weken overleg. De benodigde tijd voor het aanpassen van interne systemen is afhankelijk van de organisatie.
Materialen	(Digitale) materialen zoals het Handboek zijn kosteloos op te vragen bij de gemeente Oss. Eventueel kan een abonnement worden afgesloten bij 1sociaaldomein of een ander digitaal platform (niet noodzakelijk).	
Locatiekosten	Geen externe kosten, de bijeenkomsten (leersessies, netwerkoeverleggen) vinden plaats op een locatie van één van de deelnemende organisaties.	
Training en advies	<p>Eerste fase (circa 9-12 maanden)</p> <ul style="list-style-type: none"> Er moet een kwartiermaker worden aangesteld of vrijgemaakt Het is raadzaam dat de kwartiermaker opleiding en/of training ontvangt van adviesbureau Anders Denken, Doen en Organiseren 	<p>Tweede en derde fase</p> <p>Doorlopend wordt het leertraject aangeboden aan groepen van vijf tot vijftien professionals, gezamenlijk te betalen door deelnemende organisaties.</p> <ul style="list-style-type: none"> Kosten didactische trainer (bij een trainingsbureau naar keuze) gemiddeld € 1000 per leertraject In overleg kan een bijdrage voor de ervaringstrainer worden afgesproken <p>Bij de implementatie van de Samenwerkwijze kan advies en ondersteuning op maat worden aanvraagd bij het adviesbureau Anders Denken, Doen en Organiseren (zie Handboek). Ook kunnen nieuwe gemeenten voor informatie terecht bij de gemeente Oss.</p>

3. Onderbouwing

Algemene toelichting:

- In de onderbouwing maak je aannemelijk dat je interventie voor de gekozen doelgroep en eventuele subdoelgroepen werkt. Je beargumenteert waarom de (sub)doelen van de interventie bereikt kunnen worden met de gekozen aanpak.
- Een onderbouwing is een samenhangend verhaal dat nauw aansluit op de eerder beschreven (sub)doelen, doelgroep en aanpak. In de onderbouwing wordt de samenhang zichtbaar tussen het vraagstuk of probleem, de factoren van invloed, de aanpak en doelen.
- Maak gebruik van literatuur. Gebruik hiervoor recente bronnen, liefst niet ouder dan 10 jaar. Dit mogen wetenschappelijke publicaties zijn, maar er mag ook gebruik worden gemaakt van zogenaamde grijze literatuur zoals onderzoeksrapporten en afstudeerscripties. Ook eigen (proces)evaluaties zijn toegestaan.
- LET OP: Lees voordat je start met schrijven van de onderbouwing eerst onderstaande informatie en de voorbeelden volledig door.

Enkele opmerkingen vooraf bij de gebruikte voorbeelden in het hoofdstuk Onderbouwing:

Algemeen

- Om inzicht te geven in de samenhang tussen de verschillende onderdelen in het hoofdstuk Onderbouwing, komen alle voorbeelden in dit hoofdstuk uit dezelfde interventie: Creatief Leven. Deze interventie is erkend op niveau Goed onderbouwd.
- Om deze handleiding overzichtelijk te houden, is de onderbouwing van Creatief Leven hieronder op een aantal punten (sterk) ingekort. Lees vooral de volledige onderbouwing in de interventiebeschrijving: [interventiebeschrijving Creatief Leven](#)

Aparte voorbeelden van de Verantwoording voor verschillende erkenningsniveaus

- Voor niveau Goed beschreven hoeven in dit hoofdstuk alleen de onderdelen 'Vraagstuk of probleem' en 'Verantwoording' beschreven te worden. Omdat de vereisten voor de 'Verantwoording' bij Goed Beschreven anders zijn dan bij Goed onderbouwd of Effectief, worden hier twee aparte voorbeelden voor gegeven: Samen oplopen en Grijze Koppen Orkest.
- Omdat er verschillende manieren zijn om een Verantwoording op te bouwen, worden bij dit criterium in totaal vier voorbeelden gegeven: twee voor niveau Goed onderbouwd / Effectief en twee voorbeelden voor Goed beschreven. Voor beide niveaus staat één voorbeeld in deze handleiding, en wordt er voor het tweede voorbeeld verwezen naar de integrale interventiebeschrijving in de databank.

Vraagstuk of probleem – max 400 woorden

Voor welk vraagstuk of probleem is de interventie ontwikkeld? Omschrijf aard, omvang, spreiding en eventuele gevolgen.

Toelichting:

Je begint hier al met het aanbrengen van samenhang. Het vraagstuk of probleem dat je hier beschrijft:

- is min of meer het spiegelbeeld van het hoofddoel (Hoofdstuk 1.2) én
- is van toepassing op de geformuleerde doelgroep (Hoofdstuk 1.1) én
- kan verminderd, opgelost of voorkomen worden met de in Hoofdstuk 1.3 beschreven aanpak.

Baseer je tekst op enkele literatuurbronnen en benoem de bronnen in Hoofdstuk 6 'Aangehaalde literatuur'. Maak zoveel mogelijk gebruik van actuele landelijke cijfers (zie weblinks hieronder).

- *Aard*: Beschrijf de aard en de kenmerken van het vraagstuk of probleem.
- *Omvang*: Geef een (indicatie van) de omvang van het vraagstuk of probleem bij de uiteindelijke doelgroep.
- *Spreiding*: Speelt het vraagstuk of probleem bijvoorbeeld vaker in sterk stedelijke gebieden of in bepaalde regio's? Zijn er verschillen bekend in de aard of omvang voor een bepaalde groep of groepen? Denk hierbij bijvoorbeeld aan opleidingsniveau, geslacht, leeftijd, etniciteit of taal.
- *Gevolgen*: Wat zijn de eventuele gevolgen als er nu niet wordt ingegrepen? Het gaat daarbij zowel om materiële als immateriële gevolgen, zowel voor de doelgroep als voor de maatschappij.

Wanneer je zoekt naar cijfers of actuele informatie, kijk dan eens op:

- www.vzinfo.nl voor cijfers over volksgezondheid en zorg
- www.regiobeeld.nl voor regionale cijfers over gezondheid, zorg en welzijn
- www.cbs.nl voor maatschappelijke informatie
- www.scp.nl voor informatie op sociaal en cultureel terrein
- www.nji.nl voor informatie over jeugd en opvoeding
- www.movisie.nl voor informatie over sociale vraagstukken
- www.kenniscentrumsportenbewegen.nl voor informatie over sport en bewegen
- www.sportenbewegenincijfers.nl voor cijfers over sport en bewegen
- www.pharos.nl voor informatie over gezondheidsverschillen
- www.trimbos.nl voor informatie over mentale gezondheid en middelengebruik
- www.vilans.nl voor informatie over ouderen- en gehandicaptenzorg
- www.zorgvoorbeter.nl voor informatie over verpleging, verzorging en zorg thuis voor ouderen
- www.kennispleingehandicaptensector.nl voor informatie over de gehandicaptenzorg

Of neem contact op met bijvoorbeeld de GGD of de gemeente voor regionale cijfers.

Voorbeeld 'Vraagstuk of probleem': Creatief Leven

[Om deze handleiding overzichtelijk te houden, staat hieronder een ingekorte versie van de tekst uit de interventiebeschrijving van Creatief Leven. Lees de volledige beschrijving hier: [interventiebeschrijving Creatief Leven: Probleem](#)]

Aard van het probleem

Eenzaamheid is 'het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde relaties.' (De Jong Gierveld & Van Tilburg, 2007; Van Beuningen & De Witt, 2016). Hoewel in de literatuur soms onderscheid gemaakt wordt tussen emotionele eenzaamheid – waarbij iemand een sterk gemis ervaart aan mensen waarmee men een emotioneel hechte band heeft, zoals een partner, familielid of zeer goede vriend(in) – en sociale eenzaamheid – waarbij er een gemis is aan betekenisvolle relaties met een bredere groep van mensen zoals kennissen, buurtgenoten en collega's – (De Jong Gierveld & Van Tilburg, 2007), gebeurt dat in Creatief Leven met opzet niet. In de praktijk ervaren alle deelnemers een chronisch gemis aan verbintenis met andere mensen en heeft dit voor eenieder eenzaamheid als gevolg, met alle bijbehorende consequenties. In de cursus wordt daarom met iedere deelnemer in kaart gebracht welke individuele behoeften er bestaan en leren deelnemers hoe zij weer verbintenissen kunnen aangaan.

Ernst van het probleem

Zowel het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2020) als het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM, 2020) rapporteren hoge prevalenties van eenzaamheid. Uit het onderzoek van CBS in 2019, hetgeen gepubliceerd is in 2020, onder ongeveer 7.500 mensen van 15 jaar of ouder komt naar voren dat ongeveer 35% zich eenzaam voelde: 9% sterk eenzaam, 26% enigszins eenzaam (CBS, 2020). In het onderzoek van het RIVM onder 457.000 deelnemers van 19 jaar en ouder gaf 47% aan zich eenzaam te voelen: 11% ernstig eenzaam, 36% matig eenzaam. Ook komt uit beide onderzoeken naar voren dat ouderen extra kwetsbaar zijn. Het RIVM (2020) meldt dat 66% van de 85-plussers zich eenzaam voelt en het onderzoek van CBS (2020) rapporteert dat ongeveer één op de drie 75-plussers zich enigszins eenzaam voelt en bijna één op de tien uit deze doelgroep zelfs sterk eenzaam. Hierbij is ook gekeken naar de sociale en emotionele eenzaamheid. Bij ouderen komen beide vormen evenveel voor (CBS, 2020).

Spreiding van het probleem

Risicogroepen voor eenzaamheid zijn ouderen, jongeren tussen 15 en 24 jaar, mensen met een beperking of psychiatrische achtergrond, mensen met een lage sociaaleconomische status, mantelzorgers en mensen die een dierbare en/of hun werk zijn verloren (RIVM, 2020; Holt-Lunstad, 2017). Dankzij onderzoek van GGD'en en het RIVM, waarin een zeer groot aantal deelnemers wordt meegenomen, is de spreiding en de ernst van het probleem vrijwel tot op wijk- of buurtniveau bekend (RIVM, 2020); in stedelijke regio's als Haaglanden (53,0%), Amsterdam (52,0%) en Rotterdam-Rijnmond (51,8%) is het percentage volwassenen dat eenzaamheid ervaart het hoogst.

Gevolgen van het probleem

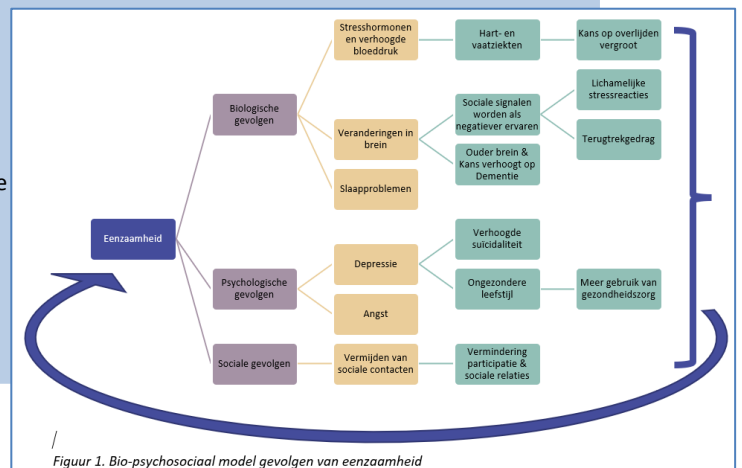
De gevolgen van eenzaamheid zijn aanzienlijk, voor mens en maatschappij, en zijn het beste samen te vatten in een bio-psychosociaal model (zie Figuur 1; zie voor een leesbare versie van figuur 1 de volledige interventiebeschrijving). Hierbij bestaat er een interactie tussen de verschillende gevolgen en versterken zij op hun beurt de eenzaamheid weer (Ong, Ucino & Wethington, 2016).

Sociale gevolgen: (...)

Psychologische gevolgen: (...)

Biologische gevolgen: (...)

Hersensonderzoeken laten ook structurele veranderingen in de hersenen bij mensen die eenzaamheid ervaren zien (Lam et al., 2021, Lim et al., 2020). (...)

Figuur 1. Bio-psychosociaal model gevolgen van eenzaamheid

Factoren van invloed – max 400 woorden

LET OP dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor het niveau Goed beschreven.

Welke factoren veroorzaken het vraagstuk of probleem? Welke factoren werken juist beschermend?

Toelichting:

- Een analyse van het vraagstuk of probleem is nodig om goed te kunnen onderbouwen *hoe* het vraagstuk of probleem kan worden beïnvloed.
- Beschrijf welke factoren (determinanten) het vraagstuk of probleem veroorzaken, in stand houden, verergeren en/of verbeteren. Met andere woorden: beschrijf de beschermende factoren en risicofactoren die met het vraagstuk of probleem samenhangen. Gebruik literatuurbronnen.
- Om de factoren in kaart te brengen, kan gebruik gemaakt worden van een theoretisch model. Wanneer wordt gekozen voor een model, zorg ervoor dat:
 - het model aansluit bij de gekozen aanpak
 - het model van toepassing is op het specifieke vraagstuk en de doelgroep van de interventie
 - het model een logisch vervolg of logische plaats krijgt in de paragraaf Verantwoording (zie hieronder). Hiermee breng je samenhang aan in de interventiebeschrijving.
- LET OP: Geef een globaal overzicht van alle factoren van invloed. Dit kunnen ook factoren zijn waar de interventie geen invloed op heeft. Pas in de paragraaf hierna (bij 'Aan te pakken factoren') geef je aan op welke factoren de interventie ingrijpt.

Wanneer je zoekt naar gedrag verklarende modellen, modellen voor gedragsverandering en modellen gericht op sociale en fysieke omgevingsfactoren, kijk dan eens op www.loketgezondleven.nl.

Voorbeeld 'Factoren van invloed': Creatief Leven

[Om deze handleiding overzichtelijk te houden, staat hieronder een ingekorte versie van de tekst uit de interventiebeschrijving van Creatief Leven. Lees de volledige beschrijving hier: [interventiebeschrijving Creatief Leven: Factoren van invloed](#)]

Hierboven is beschreven en weergegeven (Figuur 1) dat de meeste gevolgen van eenzaamheid ook weer oorzaken, in standhoudende factoren en verergerende factoren zijn van dezelfde eenzaamheid. Daarnaast zijn er direct oorzakelijke factoren die de eenzaamheid in eerste instantie kunnen veroorzaken. Deze kunnen globaal verdeeld worden in de volgende drie categorieën (De Jong Gierveld & Van Tilburg, 2007).

1. Individuele oorzaken, zoals persoonlijke vaardigheden en eigenschappen. Voorbeelden hiervan zijn: onvoldoende zelfredzaamheid, een gebrek aan sociale vaardigheden, een negatief zelfbeeld (Cacioppo & Cacioppo 2018; Mushtaq, Shoib, Shah & Mushtaq, 2014; Tiwari, 2013), gezondheidsproblemen of psychische problematiek (Erzen & Çikrikci, 2018; Mushtaq et al., 2014; Holt-Lunstad, 2017).
2. Oorzaken in veranderingen in het sociale netwerk, zoals een echtscheiding, ontslag, overstap naar een nieuwe baan, pensionering, verhuizing of het overlijden van dierbaren. Hierdoor kan een (tijdelijk) tekort aan betekenisvolle sociale contacten ontstaan (Holt-Lunstad, 2017; Sbarra, 2015; Mushtaq, Shoib, Shah, & Mushtaq, 2014). Dit heeft ook effecten op de sociale identiteit van individuen. Mensen ervaren positieve gevoelens bij het horen bij een betekenisvolle groep. Als mensen door het wegvallen van connecties en/of door hun gedrag geïsoleerd raken, maken ze minder deel uit van deze groepen en wordt hun sociale identiteit 'eenzaam' en 'niet erbij horend'. Dit bepaalt wederom hoe zelfredzaam zij zich in contact met anderen zien en hoe zij de kans inschatten om opgenomen te worden en betekenisvol te kunnen zijn voor anderen (Haslam et al., 2022; Stuart et al., 2021).
3. Maatschappelijke oorzaken die betekenisvol contact belemmeren, zoals negatieve beeldvorming over ouderen, mensen met psychische beperkingen en migranten en de huidige coronacrisis (Pai & Vella, 2021).

Aan te pakken factoren – max 200 woorden

LET OP dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor het niveau Goed beschreven.

Welke van de hierboven genoemde factoren pakt de interventie aan en welke onder 1.2 benoemde (sub)doelen horen daarbij?

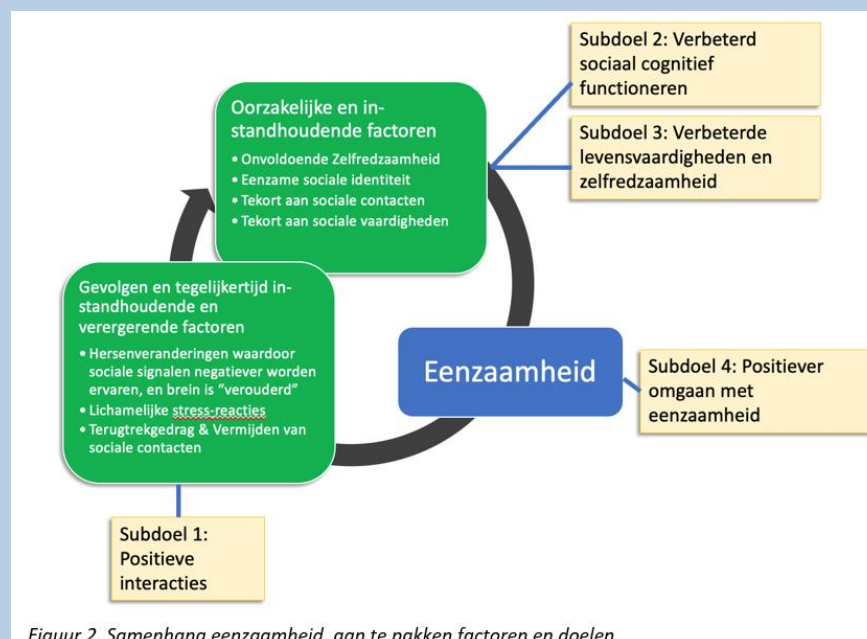
Toelichting:

- Geef een eenvoudige opsomming van de factoren die je ook daadwerkelijk met de interventie aanpakt. Je herhaalt dus eigenlijk een aantal van de bovengenoemde factoren van invloed.
- Benoem voor elk van de aan te pakken factoren, bij welk(e) subdoel(en) deze hoort. Op die manier breng je samenhang aan met de doelen. Gebruik eventueel een tabel.
- LET OP: Niet alle factoren die hierboven zijn genoemd, zijn te beïnvloeden (met een interventie). Denk bijvoorbeeld aan genetische factoren of bepaalde omgevingsfactoren zoals gezinsinkomen of ervaringen uit het verleden. Je hoeft met de interventie dan ook niet alle bovengenoemde factoren aan te pakken.

Voorbeeld 'Aan te pakken factoren': Creatief Leven

Omdat er een vicieuze cirkel bestaat tussen eenzaamheid en diverse gevolgen, is het van belang om behalve op oorzakelijke factoren, ook op in standhoudende en verergerende factoren in te grijpen. De interventie Creatief Leven pakt hiervan de volgende aan: lichamelijke stressreacties, negatieve interpretaties van sociale stimuli (zie ook Figuur 1), onvoldoende zelfredzaamheid, een gebrek aan sociale vaardigheden, terugtrekgedrag en het tekort aan betekenisvolle sociale contacten. Met het aanpakken van deze factoren beoogt de interventie de vicieuze cirkel van eenzaamheid te doorbreken. In termen van de contraconditionering en cognitieve gedragstherapie (CGT; zie Verantwoording) wordt zodoende zowel op de lichamelijke sensaties en stressreacties, de betekenisverlening (gedachten en gevoel) en het gedrag, als op het veranderen van de sociale omgeving geïntervenieerd.

Hieronder wordt eerst de samenhang tussen de aan te pakken factoren en de subdoelen van de interventie weergegeven (Figuur 2, zie voor een leesbare versie van figuur 2 de volledige *interventiebeschrijving*) en daarna de koppeling met de theoretische onderbouwing van de interventie. Daarbij wordt ook van specifieke onderdelen vanuit de cursus het (sub)doel en de verantwoording gegeven.

Figuur 2. Samenhang eenzaamheid, aan te pakken factoren en doelen

Verantwoording – max 1000 woorden

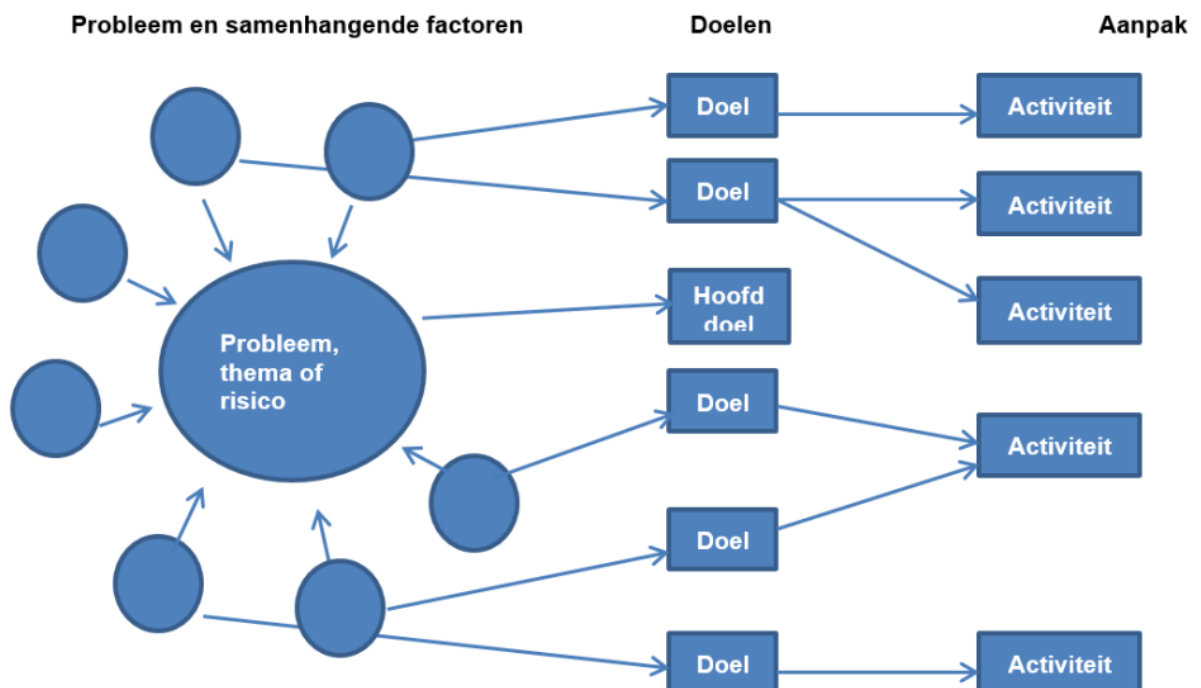
Maak aannemelijk dat met deze aanpak ook daadwerkelijk de (sub)doelen bij de beschreven doelgroep en eventuele subdoelgroepen bereikt kunnen worden.

Verantwoord hoe de werkzame elementen (of technieken of principes) van deze interventie bijdragen aan het realiseren van de gestelde doelen. Uit de onderbouwing moet blijken dat gebruik is gemaakt van relevant onderzoek en/of een veranderingsmodel of interventietheorie.

LET OP voor het niveau Goed beschreven kan worden volstaan met een korte beschrijving waarom je denkt dat met deze aanpak de doelen bij deze doelgroep bereikt kunnen worden – max 500 woorden.

Toelichting:

- In deze paragraaf staat de samenhang centraal tussen de aan te pakken factoren, de (sub)doelen van de interventie, de werkzame elementen en de gekozen aanpak. Bij een goede onderbouwing sluiten deze naadloos en als volgt op elkaar aan: het probleem wordt veroorzaakt door een aantal (aan te pakken) factoren. De subdoelen van de interventie dragen bij aan het verminderen/wegnemen van deze factoren. En de aanpak of activiteiten richten zich op het behalen van de subdoelen.
 - Om te komen tot een redenering voor de onderbouwing kan onderstaand schema worden gebruikt welke de samenhang tussen de probleemanalyse, doelen en aanpak inzichtelijk maakt (het schema is niet bedoeld om in je interventiebeschrijving op te nemen, maar als oefening om de manier van redeneren aan te geven).
- Zorg dat duidelijk wordt welke werkwijze er gebruikt wordt om de verschillende subdoelen te bereiken. Het kan eventueel behulpzaam zijn om een tabel of figuur te gebruiken. Dus: wat doe je in de interventie om ervoor te zorgen dat het betreffende subdoel wordt behaald?
- Maak daarbij steeds aannemelijk dat de gekozen aanpak/werkwijze werkt:
 - Om de subdoelen te bereiken.
Maak daarbij gebruik van beschikbare kennis over werkzame elementen (of technieken of principes). Laat zien welke werkzame elementen in jouw aanpak terugkomen om de aan te pakken factoren te beïnvloeden. Benoem relevant onderzoek en/of theorieën en modellen die laten zien, dat een soortgelijke aanpak werkt. Hierbij kun je ook gebruik maken van resultaten uit de procesevaluatie. Voor het niveau Effectief kun je gebruik maken van de resultaten uit het effectiviteitsonderzoek (een samenvatting van de onderzoeksresultaten geef je in Hoofdstuk 4.2).
 - Voor de (sub)doelgroepen van de interventie.
Denk daarbij ook aan mogelijke verschillen binnen de doelgroep in bijvoorbeeld opleidingsniveau, gender, leeftijd, etniciteit of taal.

Opmerking vooraf bij de gebruikte voorbeelden bij 'Verantwoording':

Een verantwoording kan op verschillende manieren opgebouwd worden. Onderstaande voorbeelden zijn dus 'een' manier en niet 'de' manier om een verantwoording te schrijven.

Voor zowel de niveaus Goed onderbouwd / Effectief als het niveau Goed beschreven wordt hieronder een (ingekort) voorbeeld gegeven. Daarnaast verwijzen we voor een tweede voorbeeld naar de integrale interventiebeschrijving die in de databank staat.

- Voor niveau Goed onderbouwd en Effectief:
 - Creatief Leven: zie hieronder.
 - GRIP&GLANS: lees de Verantwoording hier: [interventiebeschrijving GRIP&GLANS: Verantwoording](#)
- Voor niveau Goed Beschreven:
 - Samen Oplopen: zie hieronder.
 - Grijs Koppen Orkest: lees de Verantwoording hier: [interventiebeschrijving Grijs Koppen Orkest: Verantwoording](#).

Voorbeeld 'Verantwoording': Creatief Leven (erkend op niveau Goed onderbouwd)

[Om deze handleiding overzichtelijk te houden, staat hieronder een ingekorte versie van de tekst uit de interventiebeschrijving van Creatief Leven. Lees de volledige Verantwoording hier: [interventiebeschrijving Creatief Leven: Verantwoording](#)]

Verantwoording

Het belangrijkste uitgangspunt en de hoofdmethode van Creatief Leven – het consequent positief laten ervaren van sociale interacties – is gebaseerd op contraconditionering (CC -zie Achtergrond). CC is gericht op het reduceren van negatieve emoties, gedachten en lichamelijke sensaties die bij de deelnemer automatisch getriggerd worden door gebeurtenissen en herinneringen. In dit geval gebeurtenissen en herinneringen die te maken hebben met sociale interacties.

Daarnaast worden interventies en methoden toegepast uit de Cognitieve gedragstherapie, (Beck, 1979), Sociale leertheorie (Bandura, 1986) en de Positieve psychologie (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). De theoretische uitgangspunten worden hieronder kort toegelicht waarbij ook de koppeling tussen theorie, doelen, factoren en specifieke interventies wordt gegeven.

Achtergrond

Vanuit de leertheorie is de premisse dat informatie over emotionele gebeurtenissen in het geheugen wordt georganiseerd in min of meer coherente netwerken van informatieverwerking die tot actie leiden. Ervaringen uit het verleden hebben geleid tot de koppeling (conditionering) van stimulus (bijvoorbeeld een groep mensen), betekenissen (gedachten: ik hoorde er niet bij; gevoel: boosheid, verdriet en/of angst) en response (lichamelijke reacties: verhoogde hartslag; gedrag: vluchtgedrag of conflicten maken). (...)

Contraconditionering (CC)

Omdat in de hersenen een verbinding tussen een stimulus en een negatieve betekenis niet of nauwelijks kan worden ontkoppeld, worden er met CC juist heel veel extra positieve betekenissen gekoppeld aan die stimulus (zie Figuur 3; zie voor een leesbare versie van figuur 3 de volledige interventiebeschrijving).

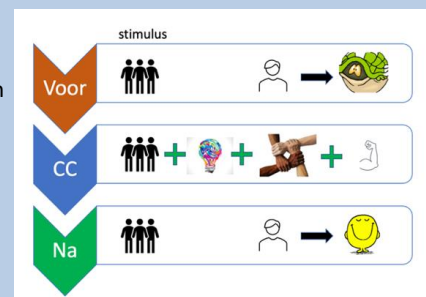
Hierbij worden zoveel mogelijk zintuigen gebruikt (horen, zien, voelen), zodat er zoveel mogelijk prettige koppelingen ontstaan die tezamen sterker zijn dan de oude koppeling.

Omdat bij mensen die eenzaamheid ervaren in de hersenen – onbewust – veel negatieve koppelingen met sociale situaties zijn gevormd, worden in Creatief Leven aan de aanwezigheid van mensen alleen positieve ervaringen gekoppeld (...)

Kortom met behulp van CC wordt gewerkt aan **subdoel 1: positieve interacties** door te werken aan de **factoren**: (1) de ontstane hersenveranderingen waardoor sociale signalen als negatiever worden ervaren te veranderen (2) de lichamelijke stressreacties op sociale situaties te verminderen en zodoende de neiging tot (3) terugtrekking te verminderen.

Specifieke aspecten en interventies die uit CC volgen zijn:

- a. Er vindt bij voorkeur géén intakegesprek plaats, omdat tijdens intakes de meeste mensen over hun problemen vertellen. (...)
- b. In de interventie worden twee vormen van aandachtgerichte *mindfulness* wekelijks geoefend: hartcoherentie en zintuigoefeningen. (...)

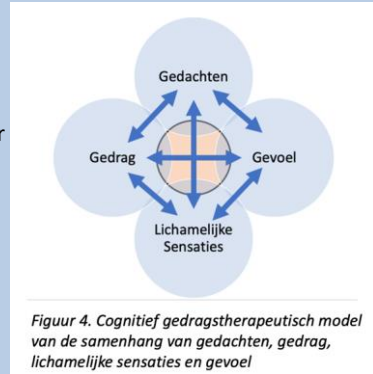
Figuur 3. Contraconditionering

Vervolg 'Verantwoording': Creatief Leven (erkend op niveau Goed onderbouwd)

Cognitieve gedragstherapie (CGT)

Cognitieve gedragstherapie (zie voor schematische weergave Figuur 4) gaat er eveneens vanuit dat stimuli van binnen of van buitenaf op een aangeleerde wijze worden geïnterpreteerd door het brein (oranje cirkel binnenin) en dat dit vervolgens voor gedachten over de stimulus, zichzelf en de wereld kan zorgen, bepaalde lichamelijke sensaties veroorzaakt en ook bepaalde gevoelens en gedrag. (zie voor een leesbare versie van figuur 4 de volledige interventiebeschrijving)

(...)

Figuur 4. Cognitief gedragstherapeutisch model van de samenhang van gedachten, gedrag, lichamelijke sensaties en gevoel

Specifieke interventies die uit de CGT komen zijn:

- c. Breinboekje: de deelnemers houden een dagboek bij van positieve ervaringen en zodoende hebben zij aandacht voor positieve aspecten uit hun leven. (...) Zodoende draagt dit bij aan de **subdoelen 1, 2 en 3**.
- d. Psycho-educatie: het geven van informatie en voorlichting over (psychische) klachten, de gevolgen hiervan en mogelijke manieren van omgaan met de klachten en met anderen. (...) Daarmee draagt dit bij aan het bereiken van de **subdoelen 1, 2, 3 en 4**.
- e. Het maken van meerjarenplannen en het tijdig evalueren van stappen. (...) Zodoende draagt dit bij aan het bereiken van de **subdoelen 2, 3 en 4**.

Sociale leertheorie, leren onder begeleiding en in groepsverband

In de sociale leertheorie (Bandura, 1986) ligt de nadruk op het leren binnen een sociale omgeving. Hierbinnen heeft het belonen van gewenst gedrag een belangrijke rol (bekrachtiging). Dit zorgt ervoor dat er een positieve betekenis aan dit gedrag wordt gegeven en het gedrag vaker gaat voorkomen. Daarnaast leren mensen door te kijken naar hoe anderen iets doen (observationeel leren) en te zien welke gevolgen die andere persoon daarvan ondervindt (observationele bekrachtiging).

De volgende specifieke aspecten en interventies volgen uit de sociale leertheorie.

- f. Er vindt bij voorkeur géén intakegesprek plaats (zie ook punt a).
- g. De interventie vindt in een groep plaats, juist om het aantal positieve associaties met contact met andere mensen te vergroten en negatieve verwachtingen te verminderen. (...)
- h. Positieve sociale communicatievaardigheden in de groep oefenen, zoals oogcontact maken, bewust worden van de eigen lichaamshouding en deze veranderen, complimenten geven en terugkomen op getoonde interesses.
- i. Deelnemers wordt gevraagd om hun eigen sociale netwerk in kaart te brengen en na te gaan met wie en hoe ze een contact zouden kunnen herstellen of verstevigen.

Zodoende worden de factoren terugtrekgedrag, sociale identiteit, sociale vaardigheden, sociale contacten en zelfredzaamheid aangepakt en wordt gewerkt aan de **doelen 1, 2 en 3**.

Positieve psychologie

De positieve psychologie richt zich op het vergroten van welzijn en welbevinden, onder andere positief affect, tevredenheid met het leven, positieve relaties en zelfredzaamheid. Door het vergroten van het welbevinden en het aan de deelnemers leren dat ze hierin zelfredzaam kunnen zijn, worden deze in standhoudende factoren van eenzaamheid aangepakt. (...)

Onderstaande specifieke interventies volgen uit de positieve psychologie.

- j. De Schijf van Rijks: deze schijf is opgedeeld in verschillende levensgebieden, zoals lichamelijke verzorging en omgang met emoties. Bij elk levensgebied noteren de deelnemers waar ze bepaalde kennis en vaardigheden hebben opgedaan. (...)
- k. Het nagaan van de eigen behoeftes en waarden in het leven, ook op het gebied van sociale contacten, en het maken van plannen om deze na te streven. Dit leidt tot een vergroting van zelfredzaamheid en welbevinden.
- l. Ankeren van positieve emoties: deelnemers leren met een ervaringsgerichte oefening hun positieve emoties zoals tevredenheid, connectie en dankbaarheid op te roepen en dit te verbinden met verschillende zintuiglijke waarnemingen. (...)
- m. Alleen zijn en omgaan met eenzaamheid: deelnemers leren dat ze ook alleen leuke (creatieve) en/of waardevolle activiteiten kunnen ondernemen. (...)
- n. Deelnemers wordt gevraagd persoonlijke doelen te stellen, zich te oriënteren op activiteiten en vrijwilligerswerk in de omgeving, na te gaan wat bij hun waarden past en een toekomstplan te maken met mogelijke stappen hiernaartoe.

Daarmee grijpen deze interventies in op de factoren zelfredzaamheid, sociale identiteit en het omgaan met gevoelens van eenzaamheid en draagt daarmee bij aan de **doelen 1, 2 3 en 4**.

Voorbeeld 'Verantwoording': Samen Oplopen (erkend op niveau Goed beschreven)

De aanpak van Samen Oplopen biedt een oplossing voor gezinnen met meerdere problemen, die gebaat zijn bij laagdrempelige ondersteuning die professionele zorg niet kan bieden. De vrijwilliger biedt een vriendschappelijk en gelijkwaardig contact in huis, wat door de gezinnen als ondersteunend en niet-bedreigend wordt ervaren. Dit langdurige, vriendschappelijke contact leidt, in combinatie met de aandacht voor het oplossen van problemen, tot een verbetering in het psychisch welzijn.

De vrijwilliger denkt en doet mee in de volle breedte van de behoeften van het gezin; de inzet beperkt zich niet tot één geïsoleerd probleem. Verschillende problemen worden in samenhang besproken en zo mogelijk aangepakt. De vrijwilliger gaat niet zelfstandig de problemen aanpakken, maar denkt mee in mogelijke oplossingen en ondersteunt bij het uitvoeren van gekozen oplossingen. Zo wordt de zelfredzaamheid van de ouders vergroot en krijgen zij meer vaardigheden om toekomstige problemen zelf op te lossen.

De vrijwilliger wordt onderdeel van het (vaak beperkte) sociale netwerk van een gezin, en stimuleert de gezinsleden om activiteiten buitenshuis op te pakken en nieuwe mensen te ontmoeten. Zo groeit het sociale netwerk om een gezin en nemen gezinsleden actiever deel aan de samenleving. Verhoogde participatie leidt ertoe dat gezinnen meer aansluiting vinden bij hun omgeving.

De aanpak van Samen Oplopen berust op een aantal theoretische principes, waarvan de presentiebenadering de belangrijkste is. De presentiebenadering (Baart, 2011) gaat over de wijze waarop je contact hebt met een ander individu. Het draait om liefdevolle aandacht voor wat mensen eigenlijk vragen, voor wat echt belangrijk is voor hen. Het gaat om erkenning van hun waardigheid als mens; om een menslievende bejegening die onvoorwaardelijk is. De 8 kenmerken van de presentiebenadering zijn (Netwerk DAK, 2011): beschikbaarheid, ontvankelijkheid, aandachtige betrokkenheid, actuele aansluiting, perspectiefwisseling, trouwe toelag, geduld en presentie. De attitude van de vrijwilligers en van de professionele coördinatoren van Samen Oplopen is hierop gebaseerd, evenals de wijze waarop zij omgaan met de gezinnen en de individuele gezinsleden.

De presentiebenadering komt terug in veel onderdelen van de aanpak van Samen Oplopen. Zo zijn de koppelingen van langere duur (anderhalf tot twee jaar) en is het contact tussen de vrijwilliger en het gezin gelijkwaardig en vriendschappelijk van aard. Door de duur en de gelijkwaardigheid is er tijd en ruimte om elkaar echt te leren kennen en om mee te kunnen bewegen met de behoeften en ontwikkelingen van de gezinsleden. Dit vriendschappelijke contact draagt in sterke mate bij aan een verbetering van het psychisch welzijn.

Wanneer vrijwilliger en gezinsleden op een gelijkwaardige manier perspectieven en ideeën uitwisselen en met die verschillende perspectieven zoeken naar mogelijke manieren om met problemen om te gaan, draagt dat bij aan de zelfredzaamheid van gezinsleden. Zij krijgen als het ware voorbeelden aangereikt van hoe je met situaties om kan gaan en doen zo nieuwe vaardigheden op om te kunnen omgaan met nieuwe vraagstukken die zich aandienen.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering – max 600 woorden

Wat is op basis van de procesevaluatie bekend over de uitvoering van de interventie?

Stuur bij het indienen van de interventiebeschrijving de volledige publicatie van de procesevaluatie mee.

Beschrijf hier kort:

- a) *De titel, auteurs, organisatie en jaar van uitgave*
- b) *De onderzoeksopzet (periode, methode van onderzoek, doelgroep, aantal respondenten)*
- c) *Een korte samenvatting van de meest relevante resultaten: het bereik van de interventie, de mate waarin activiteiten zijn uitgevoerd zoals bedoeld (programma integriteit), de succes- en faalfactoren, de waardering en ervaring van de uitvoerders én doelgroep**
- d) *Hoe de interventie is of wordt aangepast aan de hand van de resultaten van de procesevaluatie (indien van toepassing)*

**Bij bijvoorbeeld kinderen of mensen met een beperking kunnen ook naasten (ouders, mantelzorgers) worden bevraagd om hun waardering te achterhalen.*

LET OP: Is er sprake van verlengen van de erkenning en is er geen nieuwe procesevaluatie? Voeg in dat geval wel het actuele bereik van de interventie (sinds de laatste erkenning) toe. In de notitie [‘Kies erkend, krijg erkenning. Criteria 2024 – 2027’](#) staat meer informatie over de criteria bij verlengen van de erkenning.

Toelichting:

- Lees de eisen voor de procesevaluatie van Movisie hier: [informatieblad procesevaluatie Movisie](#).
- Het gaat om onderzoek naar de hier beschreven interventie zoals deze is uitgevoerd in de praktijk. Het onderzoek mag zowel intern (door de eigen organisatie) als extern (door een onderzoeksorganisatie) zijn gedaan.
- Je mag gegevens uit verschillende onderzoeken/bronnen combineren in één rapport, benoem in dat geval welke resultaten uit welk onderzoek afkomstig zijn.
- De procesevaluatie mag niet ouder dan tien jaar zijn. Bij voorkeur wordt bij elke verlenging van de erkenning een nieuwe procesevaluatie aangeleverd. Dit is in ieder geval vereist wanneer de interventie substantieel gewijzigd of doorontwikkeld is.

Voorbeeld ‘Onderzoek naar de uitvoering’: Samenwerkwijze

A. Titel, auteurs en jaar van uitgave

Giesen F. Procesevaluatie Samenwerkwijze. Femke Giesen Onderzoek & Advies. Oktober 2023

B. Onderzoeksmethode

Om het bereik, de waardering van doelgroep en uitvoerders, en de succes- en faalfactoren van de Samenwerkwijze vast te stellen heeft onderzoek plaatsgevonden in de periode maart – september 2023 in verschillende gebieden binnen de gemeente Oss. Er zijn 15 inwoners bevraagd via een online vragenlijst en 9 inwoners telefonisch geïnterviewd. Verder zijn interviews gehouden met 5 uitvoerend professionals, 4 aanjagers, 4 managers en 4 bestuurders. Ook is een documentanalyse gedaan om leerervaringen van eerdere jaren mee te nemen. Tot slot is om een indruk te krijgen van de praktijk van de Samenwerkwijze, een leersessie bijgewoond.

C. Resultaten

In totaal hebben inmiddels enkele honderden professionals het leertraject doorlopen en de Samenwerkwijze toegepast. De professionals die in 2023 zijn geïnterviewd, zeggen allemaal dat nagenoeg bij elke inwoner in het vastgestelde gebied de Samenwerkwijze wordt toegepast.

De Samenwerkwijze wordt doorgaans uitgevoerd zoals bedoeld, de principes worden toegepast. Inwoners geven de wijze waarop zij hulp hebben gekregen, gemiddeld een 8,5. Inwoners vinden dat er naar hen is geluisterd, dat ze konden meebeslissen en dat er ook is gekeken naar wat ze zelf kunnen. Inwoners vonden de hulp passend en voelen zich prettiger door de hulp.

Vervolg voorbeeld 'Onderzoek naar de uitvoering': Samenwerkwijze

Vervolg C. Resultaten

Uitvoerders ervaren meer werkplezier, betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Ze ervaren ruimte en steun vanuit management en bestuur. Uitvoerders zien dat er sneller en beter passende hulp wordt gegeven aan inwoners. Ze vinden dat het op den duur tijd bespaart om zo te werken. Zaken die nog aandacht kunnen krijgen zijn onder andere het goed aanhaken van organisaties en het blijven evalueren.

Uitvoerders ervaren meer werkplezier, betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Ze ervaren ruimte en steun vanuit management en bestuur. Uitvoerders zien dat er sneller en beter passende hulp wordt gegeven aan inwoners. Ze vinden dat het op den duur tijd bespaart om zo te werken. Zaken die nog aandacht kunnen krijgen zijn onder andere het goed aanhaken van organisaties en het blijven evalueren.

D. Aanpassingen

Op basis van onder andere deze procesevaluatie is de tweedaagse training 'Verankeren in je organisatie' ontwikkeld die ingaat op het inbedden van de Samenwerkwijze in je organisatie en de verbinding tussen professionals, managers en bestuurders. Deze training kan vanaf de Uitvoerende fase (fase 2) worden gegeven aan o.a. managers en bestuurders. De training is nog in de pilotfase.

4.2 Onderzoek naar de effectiviteit – max 600 woorden per onderzoek

LET OP dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor de niveaus Goed beschreven en Goed onderbouwd.

Wat is op basis van het beschikbare kwantitatief en/of kwalitatief onderzoek bekend over de effecten (werkzaamheid) van de interventie? Beschrijf kort welke onderzoeken zijn gedaan en wat daarvan de uitkomsten waren. Stuur bij het indienen van de interventiebeschrijving de volledige publicatie van iedere genoemd onderzoek mee. NB als er sprake is van meerdere publicaties, maar deze gaan over hetzelfde onderzoek, dan telt dit als één onderzoek.

Beschrijf kort per onderzoek:

- a) De titel, auteurs, organisatie en jaar van uitgave*
- b) De onderzoeksopzet (inclusief meetmomenten, doelgroep, respons/uitval, de uitkomstmaten, de kwalitatieve en/of kwantitatieve onderzoeksmethoden). Geef aan welke uitkomstmaten bij welke onder 1.2 benoemde subdoelen horen.*
- c) Een korte samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot de mate waarin de interventie is uitgevoerd zoals bedoeld, de gevonden (positieve en negatieve) effecten en de werkzaamheid van de interventie*

LET OP: Een review, meta-analyse of (inter)nationaal onderzoek naar vergelijkbare interventie(s) kan als tweede onderzoek tellen. Beschrijf in dat geval in hoeverre het doel, de doelgroep, de aanpak en het theoretisch model van toepassing zijn op de Nederlandse situatie en/of de voorliggende interventie.

Toelichting:

- Lees de eisen voor effectonderzoek in de publicatie: ['Kies erkend, krijg erkenning. Criteria 2024 – 2027'](#).
- Het onderzoek mag zowel intern (door de eigen organisatie) als extern (door een onderzoeksorganisatie) zijn gedaan.
- Ook kwalitatief evaluatieonderzoek of mixed methods onderzoek kan inzicht geven in de effectiviteit van interventies. Gebruik [deze checklists](#) voor het goed uitvoeren en rapporteren van kwalitatief evaluatieonderzoek en mixed methods onderzoek.
- Het is tenminste vereist dat er waarnemingen of metingen hebben plaatsgevonden voorafgaand aan of bij de start van de interventie én na afloop van de interventie (ofwel een voor- en een nameting). Aan de hand van deze waarnemingen of metingen kan vastgesteld worden in welke mate verandering heeft plaatsgevonden.
- Bij onderzoek naar de *ervaren* effectiviteit is vaak alleen sprake van een nameting, waarmee achterhaald wordt welke betekenis de doelgroep geeft aan de met de interventie behaalde resultaten. Bij dit type onderzoek komt de eis van tenminste twee metingen daarom te vervallen.
- Beschrijf bij een review of meta-analyse de kenmerken (het aantal studies, de selectiecriteria voor de studies, de onderzochte doelgroep) en resultaten over de effectiviteit van de interventie. De daarin gebruikte studies hoeven niet afzonderlijk te worden samengevat.

Voorbeeld 'Onderzoek naar de effectiviteit': VoorZorg

1. The primary prevention of child maltreatment in early life: Study on the effectiveness of VoorZorg.

a. Mejdoubi J, e.a. (2014) Proefschrift The primary prevention of child maltreatment in early life: Study on the effectiveness of VoorZorg. Amsterdam, VU Medisch Centrum.

b. Vijf artikelen (Mejdoubi, van den Heijkant, Struijf et.al., 2011; Mejdoubi, van den Heijkant, van Leerdam, et.al., 2013; Mejdoubi, van den Heijkant, van Leerdam, et al., 2014b; Mejdoubi, van den Heijkant, Struijf, et. al., 2015a; Mejdoubi, van den Heijkant, van Leerdam et.al., 2015b), waarbij de eerste en de tweede een design studie en demografisch onderzoek is, en de overige drie artikelen op basis van de Randomized Controlled Trial (RCT). Voor de RCT zijn 460 vrouwen geïncludeerd: gebruikelijke zorg: n=223, VoorZorg: n=237. Zes meetmomenten door getrainde interviewsters: bij 16-28 weken en 32 weken zwangerschap en bij 2, 6, 12 en 24 maanden na de geboorte.

c. Samenvatting resultaten:

- I. De doelen van VoorZorg zijn breder dan de uitkomsten waarover gerapporteerd wordt, o.a. door financiële beperkingen (persoonlijke mededeling Struijf). Onderzoek vond, in overleg met landelijke begeleidingscommissie, plaats naar bereikte doelgroep, zwangerschapsduur en geboortegewicht, sigaretten roken, het geven van borstvoeding, meldingen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, en huiselijk geweld.
- II. Bereik doelgroep: 98% van de onderzochte vrouwen had meer dan drie risicofactoren, 72% zeven of meer.
- III. Bevindingen uit de RCT:
 1. Aantal meldingen van een vermoeden van kindermishandeling bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) van kinderen tot de leeftijd van 3 jaar is bij de VoorZorggroep 11 % en bij de controlegroep 19 %.
 2. Vrouwen die VoorZorg ontvingen meldden in 19 % partnergeweld, de controlegroep: 26%. Daarnaast significant minder daderschap door vrouwen in partnergeweld. Bij 24 maanden na de geboorte VoorZorg vrouwen significant minder slachtoffer van fysiek geweld.
 3. VoorZorg is effectief in het verminderen van roken tijdens de zwangerschap: bij de start, en na de bevalling: controlegroep respectievelijk 56%, 56% en 61% versus de VoorZorggroep respectievelijk 54%, 40 % en 58 %. Daarnaast rookten de VoorZorgcliënten per dag minder sigaretten dan de controlegroep. Tot slot: VoorZorgcliënten rookten na de bevalling niet in het bijzijn van de baby, in tegenstelling tot de controlegroep.
 4. Zes maanden na de geboorte gaven vrouwen die VoorZorg ontvingen significant vaker borstvoeding, namelijk 14 % versus 6 % van de controlegroep.
 5. Geen significante verschillen in zwangerschapsduur, geboortegewicht, premature partus (<37 weken) en 'small for gestational age' (SGA) respectievelijk 39 wk, 3144 gr, 8,6 % en 16 % VoorZorg vrouwen versus 40 wk, 3147 gr, 7,0 % en 18 % controlegroep.

Effects of nurse home-visiting on maternal life course and child development: age 6 follow-up results of a randomized trial

a. Olds, D.L., Kitzman, H., Cole, R., Robinson, J., Sidora, K., Luckey, D.W., Henderson, C.R. Jr., Hanks, C., Bondy, J., Holmberg, J. (2004). Effects of nurse home-visiting on maternal life course and child development: age 6 follow-up results of a randomized trial. *Pediatrics*;114(6):1550-9.

b. Onderzoek naar de effecten van prenatale en postnatale huisbezoeken door verpleegkundigen (onder verloskundige en pediatrische zorg in Memphis, Tennessee) op de levensloop van de moeder en de ontwikkeling van het kind: 6 jaar follow-up resultaten van een gerandomiseerde studie.

c. Vrouwen met huisbezoeken hadden minder volgende zwangerschappen (1,16 vs 1,38) en bevallingen (1,08 vs 1,28), langere intervallen tussen geboorten van het eerste en tweede kind (34,28 vs 30,23 maanden) en langere relaties met huidige partners (54,36 vs 45,00 maanden). Kinderen vertoonden hogere scores voor intellectueel functioneren (92,34 vs 90,24) en receptieve woordenschat (84,32 vs 82,13), minder gedragsproblemen in het borderline- of klinische spectrum (1,8% vs 5,4%).

5. Praktijkvoorbeeld – optioneel (max 600 woorden)

Beschrijf een praktijkvoorbeeld van de uitvoering van de interventie: hoe was de situatie voor, tijdens en na de interventie?

Toelichting:

- Een praktijkvoorbeeld kleurt het beeld van de interventie in. Het geeft een persoonlijk verhaal in plaats van een theoretisch, abstract verhaal. Hieronder twee voorbeelden:

Voorbeeld 'Praktijkvoorbeeld' 1: Young Leaders

Eind 2021 was er in het dorp De Krim (gemeente Hardenberg, Overijssel) veel overlast op straat te merken van een kleine groep jongeren van 14 tot 18 jaar oud. Bewoners hadden veel last van geluidsoverlast, pestgedrag naar andere jongeren, gegooi met eieren en zelfs brandstichting. Veel van deze jongeren kwamen dan ook zo nu en dan in aanraking met de politie. Voor deze groep is, na een gesprek met de burgermeester, een plek vrijgemaakt waar zij mochten 'hangen', om te voorkomen dat dit op straat gebeurde. Dit was een klein buurthuis bij de lokale bibliotheek. Er was wel een voorwaarde: de jongeren dienden mee te doen aan een YL-traject, om de verantwoordelijkheid voor het gebruiken van deze ruimte te kunnen nemen.

In januari 2022 startte het YL-programma met deze groep, bestaande uit zeven jongeren (drie meiden, vier jongens) tussen de 14 en 18 jaar. Met voldoende inzet en motivatie begonnen ze aan het traject, aangezien ze de ruimte graag wilden gebruiken, en tijdens het traject lieten ze steeds meer betrokkenheid en enthousiasme zien.

Twee exemplarische situaties dienden zich aan tijdens het traject. Zo hadden deze jongeren een vijandige houding ten opzichte van mensen met een migratieachtergrond. De trainer koos er daarom voor om een raadslid met een vluchtervaring uit te nodigen om zijn verhaal te vertellen. Ook werden er twee bewoners van een plaatselijk AZC uitgenodigd, waar de jongeren in eerste instantie niets voor voelden ("Dan krijg ik sowieso een mes tussen mijn ribben"). Toch waren zij dusdanig onder de indruk van deze drie gastsprekers, dat zij uiteindelijk een bingo en een stoelendans hebben georganiseerd in ditzelfde AZC. Door zich open te stellen voor een nieuwe groep uit hun eigen buurtomgeving hebben ze hun sociaal netwerk uitgebouwd en ontwikkeling in hun sociale vaardigheden laten zien (subdoel 3a en b). Ze hebben een onderhoudende activiteit voor deze groep op touw gezet, waaruit blijkt dat ze zich meer betrokken voelen bij anderen en hun buurtomgeving. Hiermee treden ze op als positief rolmodel voor hun lokale peers (subdoel 3d en e). Met deze activiteit lieten zij zien dat zij hebben leren samenwerken en organiseren en dat zij zich bewust zijn van hun nieuw verworven competenties (subdoel 2).

Een andere situatie diende zich op hun eigen initiatief aan. De groep wilde een presentatie organiseren voor het dorp, om te laten zien dat ze zich bewust waren van de overlast die ze eerder veroorzaakten en om te presenteren wat ze leerden tijdens het YL-traject. Hier kwamen veel bewoners op af, wat ook leidde tot een pittig gesprek met de jongeren. Zo was de dorpsraad aanwezig, maar ook de moeder van een meisje dat door de groep behoorlijk gepest werd. De jongeren gingen de dialoog niet uit de weg en stelden zich kwetsbaar op: ze gaven aan veranderd te zijn en verbetering in hun gedrag te willen laten zien. Met het initiëren van deze dialoog hebben de jongeren wederom laten zien dat ze kunnen organiseren, samenwerken en presenteren, en dat ze het zelfvertrouwen hebben om dit aan elkaar en hun buurtbewoners te laten zien (subdoel 2). Door de dialoog over hun eigen gedrag aan te gaan, hierop te reflecteren en verbetering voor de toekomst te beloven lieten ze inzicht in hun eigen identiteit zien, met benoeming van eigen kwaliteiten en verbeterpunten (subdoel 1). Ze stelden zich coöperatief op naar buurtbewoners, zijn de verbinding aangegaan en laten daarmee zien dat ze betrokken zijn en het goede voorbeeld willen geven (subdoel 3).

Na afloop van het traject hebben alle deelnemers hun certificaat behaald. De overlast op straat is geheel verdwenen. De dorpsbewoners en de jongeren kennen elkaar beter en hebben nu positieve ervaringen met elkaar. Twee van de deelnemers zitten nu in de Jongeren Advies Raad van de gemeente Hardenberg. Een enkeling komt nog in aanraking met de politie; bij hen speelt er op individueel niveau veel.

Het hoofddoel is dus bij deze jongeren behaald. Helaas is het buurthuisje afgebroken, maar het lokale jongerenwerk heeft de facilitering van een nieuwe plek voor deze jongeren beloofd.

Voorbeeld 'Praktijkvoorbeeld' 2: Voetbal herinneringen (voorheen: Football-memories)

Evaringsverhaal: Familie Pulskens maakte samen nieuwe herinneringen door oude herinneringen op te halen (Riemens, 2022):

"BIJ FOOTBALL MEMORIES ZAG IK MIJN ZELFVERZEKERDE VADER WEER"

Ton Pulskens was een van de eerste deelnemers aan Football Memories in Tilburg. De inwoner uit Goirle, een rasechte Willem II fan, leed aan de ziekte van Alzheimer en overleed op 16 december 2021. Nu, bijna een jaar later, blikt zijn dochter Pascale van Griensven, die vaak meeging met haar vader naar de bijeenkomsten van Football Memories, terug op die tijd. "Het deed hem zo goed. Bij Football Memories zag ik mijn zelfverzekerde vader weer."

Het gesprek met Pascale vindt telefonisch plaats, maar de betekenis van Football Memories voor haar vader, is bijna voelbaar en zeker merkbaar. "We woonden in Goirle en groeiden op met Willem II. Mijn vader had ruim 60 jaar een seizoenkaart en was een fanatieke supporter. Zelf heeft hij nog nooit gevoetbald, want hij was niet zo sportief, ha, ha. Maar voetbal kijken, ja dat deed hij graag. Samen met hem en mijn broer heb ik heel veel wedstrijden van Willem II bezocht. De enige die niet zoveel met voetbal had, was mijn moeder Riki."

Praatte voluit

"Toen hij fysiek niet meer naar het stadion kon, las ik op de Facebookpagina van Willem II een berichtje van Arjen Pijfers over Football Memories. Ik dacht direct van 'dat is iets voor mijn vader.' Het was een pilot bij Willem II en hij kon meteen meedoen. Ik weet nog dat het groepje deelnemers ook naar een thuiswedstrijd ging. Mijn vader zat op de tribune en praatte ineens voluit over allerlei tactische dingen. Hij snapte het spelletje nog prima. Echt, ik wist niet wat ik meemaakte."

Pascale zag dat Football Memories haar vader, ooit hoofdonderwijzer van een lagere school, heel goed deed. "Mensen met Alzheimer zijn vaak wat in zichzelf gekeerd, onzeker en afwezig, omdat ze wat om hen heen gebeurt niet meer kunnen volgen. Mijn vader werd iedere keer dankzij Football Memories weer een écht mens. Zo mooi om te zien."

Ogen zien

"Eerst ging mijn moeder steeds mee, maar dat was best zwaar voor haar. Daarom wisselden zij en ik af en ging ik samen met mijn vader herinneringen ophalen bij Willem II. Zo maakte ik zelf mee dat het een geweldig project is. Hij praatte dan honderduit en zei weleens van 'zie je wel dat ik het nog wel weet.' Mijn moeder had ook een kalender gemaakt. Een soort klapper met de dagen van de week. Die draaide zij dan om, zodat mijn vader zo kon zien welke dag het was. Als het dan dinsdag was, vroeg hij altijd of hij naar Willem II ging. Was hij eenmaal thuis na zo'n Football Memories bijeenkomst, dan wist hij al niet meer waar hij was geweest, maar ik kon aan zijn ogen zien dat het hem goed had gedaan."

Les gehad

Niets dan lof dus voor Football Memories. "Die vele vrijwilligers die zoveel liefde en geduld met de deelnemers hadden. Ze lieten de ouderen uitpraten of ze vroegen door en er werd ook het nodige georganiseerd. Een maand voor het overlijden van mijn vader zijn ze nog naar de tentoonstelling Willem II 125 jaar in de Lochal in Tilburg geweest. Mochten ze in de spelersbus, kregen ze een rondleiding en mijn vader zat in een groepje met een oud-persvoorlichter. Ook toen wist hij heel veel te vertellen. Tijdens de reguliere bijeenkomsten kwam Martin van Geel, de technisch directeur van Willem II af en toe langs en praatte dan met mijn vader. Bleek dat hij nog les van hem gehad had. Ook dat was iets dat mijn vader regelmatig zelf vertelde."

Dat uitje bleek ook de laatste voetbalherinnering geweest te zijn van Ton Pulskens, die een maand later op 79-jarige leeftijd overleed, aan de gevolgen van corona. Tijdens de uitvaartdienst werd een donatie gevraagd voor Stichting Willem II Betrokken en de opbrengst ging naar Football Memories.

Stukje menselijkheid

"Wat Football Memories doet met mensen, is écht geweldig. Het geeft ze een stukje menselijkheid terug. Voor mijn moeder was het zwaar, maar ze kon tijdens de bijeenkomsten ook even samen zijn met andere mantelzorgers. Met een van hen heeft ze nog wel contact", besluit Pascale die zelf in het westen van het land woont. "Eigenlijk jammer dat ik zo ver weg woon, want ik had graag nog vaker met mijn vader willen gaan. Maar ik ben ook dankbaar. Dat ik dankzij Football Memories samen met hem nieuwe herinneringen kon maken door oude herinneringen op te halen."

6. Aangehaalde literatuur

Maak een alfabetische lijst van alle in deze beschrijving aangehaalde literatuur en gebruik hiervoor de APA-normen (zie aanwijzingen in de handleiding).

Toelichting:

- APA staat voor American Psychological Association. Onderstaande richtlijnen zijn gebaseerd op de [7e editie van de APA Style Guide](#), uit 2020.
- In de tekst (Hoofdstuk 3 Onderbouwing) verwijst je naar de bron door de achternaam van de auteur(s) te noemen, gevolgd door een komma en het jaartal.
 - Bij één of twee auteurs vermeld je alle namen. Bij drie of meer auteurs vermeld je alleen de naam van de eerste auteur gevolgd door 'et al.'.
 - Bijvoorbeeld: (Streefkerk et al., 2020)
- De literatuurlijst is alfabetisch geordend op de achternaam van de eerste auteur. Elke referentie begint met de achternaam van de (eerste) auteur, gevolgd door de voorletter(s), en dan, als die er zijn, de namen van de overige auteurs. Enkele voorbeelden van de weergave van bronnen (voor ander type bronnen, kijk in de APA Guide):
 - **Boek**
Auteur, A. A. (2020). *Titel van het boek*. Uitgever.
 - **Wetenschappelijk tijdschriftartikel (journal)**
Auteur, A. A. (2020). Titel wetenschappelijk artikel. *Naam Journal*, volume(editie), xx-xx. DOI / URL
 - **Internetartikel**
Auteur, A. A. (2020, 10 augustus). *Titel webpagina*. Naam website. Geraadpleegd op (datum), van URL
 - **Onderzoeksrapport**
Organisatie (2020). *Titel van het rapport*. Geraadpleegd op (datum), van URL
 - **Onderzoeksrapport met auteur(s)**
Auteur, A. A. (2020). *Titel van het rapport*. Organisatie. DOI / URL